

HELSINGIN KAUPUNKI (KAUPUNKIYMPÄRISTÖ)

Vanhankaupunginkosken padon purkamisen yhteiskunnallisen kannattavuuden arviointi

Raportti

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
1.1	Tausta.....	1
1.2	Tehtävä ja tavoitteet.....	1
1.3	Aineistot ja menetelmät	2
2	Näkökulmia Vanhankaupunginkosken patoon ja sen purkamiseen	4
2.1	Vaikutuksia vesistöön ja kalakantaan	4
2.1.1	Näkökulmia nykytilanteeseen	4
2.1.2	Vaikutuksia vesistöön, jokiluontoon ja sen monimuotoisuuteen.....	6
2.1.3	Vaikutuksia kalakantaan	7
2.1.4	Muita vaikutuksia luonnonsuojeluun	8
2.1.5	Kehitysehdotuksia	9
2.2	Vaikutuksia kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperintöön	10
2.2.1	Näkökulmia historiaan ja nykytilanteeseen	10
2.2.2	Vaikutuksia maisema- ja kulttuuriarvoihin.....	12
2.2.3	Vaikutuksia kulttuuriarvoihin ja kulttuuriympäristön suojeluun.....	13
2.2.4	Kehitysehdotuksia	16
2.3	Vaikutuksia alueen virkistyskäyttöön ja käyttäjiin	16
2.3.1	Näkökulmia nykytilanteeseen	16
2.3.2	Vaikutuksia kalastukseen	18
2.3.3	Vaikutuksia virkistyskäyttöön	18
2.3.4	Vaikutuksia eri käyttäjäryhmiin.....	19
2.3.5	Kehitysehdotuksia	20
2.4	Vaikutuksia matkailuun ja elinkeinoihin	20
2.4.1	Näkökulmia nykytilanteeseen	20
2.4.2	Vaikutuksia matkailuun.....	22
2.4.3	Vaikutuksia muihin elinkeinoihin	23
2.4.4	Kehitysehdotuksia	23
3	Arviointi.....	24
3.1	Päätulokset.....	24
3.1.1	Padon purkamisen myönteisiä vaikutuksia.....	24
3.1.2	Padon purkamisen kielteisiä vaikutuksia.....	25
3.1.3	Vaikutusketjut	28
3.2	Jatkosuunnittelussa huomioitavaa.....	31
4	Yhteenveto ja johtopäätökset	33
	Lähteet	34

16.1.2019

Vanhankaupunginkosken padon purkamisen yhteiskunnallisen kannattavuuden arviointi

1 Johdanto

1.1 Tausta

Vanhankaupunginkosken länsiuomassa sijaitsevan padon purkamista on esitetty useita kertoja; vuonna 2014 valtuutettu Jukka Relanderin ja vuonna 2018 valtuutettu Atte Harjanteen (+15) aloitteesta.

Ensimmäisen aloitteen jälkeen kaupunki toteutti selvityksen padon purkamisen oikeudellisista edellytyksistä ja selvityksen padon purkamisvaihtoehdoista. Tehtyjen selvitysten perusteella on ilmeistä, että nykyisen padon purkaminen on juridisesti monimutkainen hanke ja vaatii erittäin painavat perustelut. Kaupunki julkisti vuonna 2018 Vanhankaupunginkosken itähaaran kunnostamisesta suunnitelman, joka perustuu kaupunginhallituksen päätökseen (HEL 2016-007395) valmistella esitys, jossa kalojen nousuedellytyksiä parannetaan vuonna 2016 laaditussa Vanhankaupunginkosken padon purkamisen vaihtoehtotarkastelussa kuvatun 'Nyky+' -vaihtoehdon mukaisesti. Vaihtoehdossa pato ja kosken itähaara säilytetään ja kunnostetaan; pidennetään kalatietä pituusprofiilin loiventamiseksi, muokataan pohjarakenteita ja rakennetaan pohjapato eli koskenniska kosken yläosaan sekä rajoitetaan vesivoimalaitoksen käyttöä lohikalojen ja ankeriaan vaellusaikoina.

Vuoden 2018 aloitteen mukaan varsinaista arviota yhteiskunnallisesta kannattavuudesta ei kuitenkaan vielä tehty. Tällaisen arvion tulisi kattaa purkamisen vaikutukset luontoarvoihin ja virkistys- ja matkailuarvoihin kulttuurihistoriallisten arvojen ohella.

1.2 Tehtävä ja tavoitteet

Tämän työn tavoitteena on koota yhteen olennainen arviointitieto padon purkamisaloitteen vaikutuksista ja tuottaa monialainen asiantuntija-arvio päätöksenteon tueksi. Hankkeesta on jo tehty erilaisia selvityksiä. Tässä työssä tarkoituksena on koota olemassa oleva tieto yhteen sekä jäsentää ja kiteyttää se päätöksentekoa helpottavaan muotoon. Lisäksi vaikutusarviointia täydennetään seuraavilta osin:

- matkailu- ja virkistysvaikutukset
- vaikutukset luontoon ja kalakantaan
- vaikutukset kulttuuriympäristöön ja
- laadullinen kannattavuusarvio.

Arvio tukee alueen suunnittelun tavoitteita, joita ovat luonnon monimuotoisuuden lisääntyminen, vaelluskalojen elinolosuhteiden parantaminen, luonnon- ja kulttuuriympäristön suojelu, virkistyskalastuksen kasvu ja kehittyminen Vanhankaupunginkoskella, matkailu- ja virkistysmahdollisuuksien monipuolistuminen ja kehittyminen, alueen viihtyisyyden paraneminen sekä elinkeinomahdollisuuksien kasvu. Lisäksi tavoitteena on pitää kaupungin investoinnit kohtuullisina.

Kun tavoitteeksi oli asetettu yhteiskunnallisen kannattavuuden arviointi, tälle haettiin käyttökelpoista määritelmää. Tilaajan (Helsingin Kaupunkiympäristö) ja konsultin (FCG)

16.1.2019

yhteisymmärryksellä todettiin, että kysymys ei ollut perinteisestä hyöty/kustannus-suhteesta. Syitä oli useita: käytettävissä olleet aikataulu ja resurssit eivät mahdollistaneet riittävän kvantitatiivisen tiedon hankintaa, eivätkä suunnitelmat padon purkamisesta ja uuden luonnonmukaisen kosken rakentamisesta olleet vielä riittävän tarkkoja arviointia varten. Esimerkiksi vesistömallinnukset puuttuvat ja tieto hankkeen teknisestä toteutettavuudesta sekä kustannuksista on puutteellista.

Eli miten sitten yhteiskunnallinen kannattavuus on tässä ymmärretty? Käyttökelpoiselta vaikutti Peter Sengen ja kumppaneiden määritelmä, joka korostaa tavoitteita, systeemin muutosta sekä eri intressiryhmien tavoitteiden ymmärtämistä. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus voi heidän mukaansa olla jonkin yhteisön, yksilön, organisaation toimintaa, asennoitumista, tietoisuutta, käyttäytymistä, tietynlaisen politiikan harjoittamista tai käytännön ylläpitämistä paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti. Yhteiskunnallista vaikuttavuutta tavoiteltaessa toimintaympäristön tai systeemin on jollain tapaa muututtava toiminnan seurauksena, jotta tavoitteisiin voidaan päästä. Muutoksen tulisi toteutua yhteistyössä eri intressiryhmien kanssa. Muutos vaatii myös kykyä ajatella ja reagoida vallitsevien ajatusmallien ulkopuolella, jotta realistisen tulevaisuuden visio voidaan luoda. (Senge et al., 2015) Tässä työssä vaikuttavuutta pyrittiin arvioimaan hyödyntämällä vaikutusketju-ajattelua ja kuulemalla mahdollisimman monipuolista asiantuntijajoukkoa eri aloilta, ks. *Taulukko 1*.

1.3 Aineistot ja menetelmät

FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy:n laatima selvitys toteutettiin 3.12.2018-9.1.2019. Selvitys tehtiin osin kirjoituspöytätyönä (aineiston analyysi), osin toisiaan täydentävien asiantuntijahaastattelujen avulla. FCG:n monialaiseen tiimiin kuuluivat projektipäällikkö Jani Päivänen (sosiaaliset vaikutukset, menetelmät, haastattelut), varaprojektipäällikkö Nina Vesterinen (vaikutukset kulttuuriin, matkailuun ja virkistykseen, haastattelut) sekä asiantuntijat Riikka Ger (vaikutukset maisemaan ja virkistykseen), Markku Vähäkäkelä (vesirakentaminen ja teknisten ratkaisujen arviointi) ja Tiina Mäkelä (vaikutukset luontoon ja ekosysteemiin).

Aineistona käytettiin hanketta koskevia aiempia selvityksiä, aihealueen tutkimuksia ja tilastoja, viranomaisien ja muiden sidosryhmien lausuntoja, muistioita, kannanottoja ja sidosryhmätilaisuuksien muistioita, ks. lähdeluettelo. Alueen nykytilasta on hyvä kokonaiskuvaus raporteissa *Vanhankaupunginkosken padon purkamisen...* (2016) ja *Vanhankaupungin itähaaran kunnostus* (2018). Nykytilan kuvauksia on täydennetty haastattelujen kautta ja sikäli kuin uutta tietoa on julkaistu mainittujen raporttien jälkeen.

Työn yhteydessä toteutettiin joulukuun – tammikuun aikana 11 asiantuntijahaastattelua, joihin osallistui yhteensä 18 henkilöä:

- Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-ajan toimiala, ulkoilupalvelut (3 hlöä)
- Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristö, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu (1 hlö)
- Helsingin kaupunki, elinkeino-osasto, matkailu (1 hlö)
- Tekniikan museo (3 hlöä)
- Arabianranta-Toukola-Vanhakaupunki kulttuuri- ja kaupunginosayhdistys (2 hlöä ja kootut yhdistyksen ajatukset)
- Helen Oy (1 hlö)

16.1.2019

- Helsingin kaupunginmuseo (2 hlöä)
- Museovirasto (3 hlöä)
- Uudenmaan ELY-keskus, ympäristö (1 hlö)
- Luonnonvarakeskus (1 hlö)

Haastatteluja toteutettiin sekä puhelimitse että kasvokkain. Lisäksi selvityksessä hyödynnettiin konsultin monialaisen tiimin asiantuntemusta.

Arvioinnissa on tarkasteltu padon purkamisen vaikutuksia kulttuuriympäristön, luonnon ja kalakannan sekä matkailu- ja virkistyskäytön näkökulmasta huomioiden erilaiset vaikutusten kohteet ja eri käyttäjäryhmät vaikutusketju-mallilla. Tulokset koottiin taulukoihin, joihin pyrittiin tässä selvityksessä kerätyn tiedon pohjalta tiivistämään, miten padon purkaminen vaikuttaa arvioituun kohteeseen, mitä hyötyä ja haittaa se aiheuttaa ja mitä muuta on huomioitava vaikutuksia arvioidessa; onko esimerkiksi tarvetta jatko selvityksille, jotta todelliset vaikutukset pystytään arvioimaan. Taulukkoasteet on esitetty luvussa 3.1.3.

Taulukko 1: Malli arviointitaulukosta

Purkamisen vaikutuksia	Vaikutusketju	Hyödyt	Haitat	Epävarmuustekijät / muuta huomioitavaa
Vaikutuksen kohde	Miten padon purkaminen vaikuttaa			Jatkoselvitystarpeet, tietopuutteet, muut epävarmuudet

16.1.2019

2 Näkökulmia Vanhankaupunginkosken patoon ja sen purkamiseen

2.1 Vaikutuksia vesistöön ja kalakantaan

2.1.1 Näkökulmia nykytilanteeseen

Vanhankaupunginkoski on portti yhteensä 14 kunnan alueella virtaavaan Vantaanjokeen. Kosken ja jokisuun ainutlaatuinen maisema, arvokas kulttuuri- ja teollisuushistoriallinen kokonaisuus ja luontoarvot tarjoavat monipuolisia virkistysmahdollisuuksia ja elämyksiä lähialueen asukkaille, kaupunkilaisille ja vierailijoille. (WSP 2018) Vanhankaupunginkoskessa on historiallisen kartta-aineiston perusteella sijainnut myös kalastukseen liittyviä rakenteita.

Vanhankaupunginkosken itähaaran vesiuoman ja Kuninkaankartanonsaaren alueella on voimassa asemakaava 10240 (hyväksytty 1998), jossa Vanhankaupunginkosken itähaara on määritetty vesialueeksi. Asemakaavassa olevat suojelumerkinnot koskevat Vanhankaupunginkosken patoa, Kuninkaansaarta sekä Viikintien läntistä ja itäistä siltaa. Vanhankaupunginkosken itähaaran itäreunalla on voimassa asemakaava 11080 (hyväksytty 2003) ja kaava 9330 (hyväksytty 1988). Niissä haaran itäreunat on määritelty puistoksi. (Vakkari & Wallin 2017, sit. WSP 2018)

Vantaanjoen uoma kokonaisuudessaan kuuluu Natura 2000 -verkostoon joessa esiintyvien voullejokisimpukoiden ja saukon elinympäristönä. Mahdollisten toimenpiteiden vaikutuksia erityisesti joessa elävän voullejokisimpukan elinympäristöön on arvioitava luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisessa menettelyssä, jossa arvioidaan vaikutukset Natura 2000 -alueen luontoarvoihin.

Vanhankaupunginlahden lintuvesi on tärkeää linnustonsuojelualuetta. Suojelualueella pesii vuosittain noin 80 lintulajia. Monet lajeista kuuluvat EU:n lintudirektiivin suojeltavien lajien luetteloon.

Vantaanjoki on jo varhain ollut myös merkittävä lohijoki ja ennen nykyisen padon rakentamista merkittävä taimenjoki. Jokea on vuosien varrella elvytetty istutuksilla. (Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Vantaanjoen vesistöalue on kalastoltaan Suomen mittakaavassa hyvin runsas: 34 kalalajin lisäksi joessa tavataan nahkiaista, pikkunahkiaista sekä täplä- ja jokirapua. Valtalajeina ovat särkikalat. Vedenlaadun paraneminen, jokikunnostukset ja kalaistutukset ovat edesauttaneet etenkin vaelluskalakantojen tilan elpymistä. (Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry 31.12.2018)

Vanhankaupunginkosken itähaara on nykyisin patoamaton, mutta se on kokenut vuosien varrella runsaasti muokkauksia. 1900-luvulla tapahtui useita muokkauksia, joista ensimmäinen oli vuosisadan alun koskenperkaus. Itähaaraan rakennettiin betoninen pystyrakokalatie vuonna 1986. Vanhankaupunginkosken itähaaraa kunnostettiin vuonna 1999 rakennusviraston toimesta. Tavoitteena oli kunnostaa itähaara mahdollisimman luonnonmukaiseksi koskeksi helpottamaan kalannousua ja samalla myös virkistyskalastus- sekä yleiseksi virkistyskohteeksi. Kalatie purettiin suurelta osin vuoden 1999 kunnostuksessa. (Vakkari & Wallin 2017, sit. WSP 2018)

16.1.2019

Kalojen kulkua ja kalatien nykytilaa kuvattiin eri näkökulmista:

- Ympäristölautakunnan mukaan vain vahvimmat kalat pääsevät nousemaan Vantaanjokeen. Koskialueen läpi kulkee poikasvaiheessa tai lisääntymisvaelluksella mm. meritaimen (äärimmäisen uhanalainen), lohi (vaarantunut), ankerias (erittäin uhanalainen) ja nahkiainen (silmälläpidettävä). Näistä ainoastaan nahkiainen on Vantaanjoen alkuperäistä kantaa. Muut kannat on kotiutettu istuttamalla Vantaanjokeen alun perin muista joista peräisin olevia kalakantoja. Meressä Vantaanjoen suulla kutee nykyään myös vaellussiika (erittäin uhanalainen), joka olisi todennäköisesti kotiutettavissa jokeen, jos se pystyisi nousemaan. (Ympäristölautakunta, lausunto 4.8.2015)
- Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan itähaaran nykyisen kalatien on todettu toimivan kohtuullisen hyvin, ja se täyttää tarpeet esimerkiksi vesienhoidon näkökulmasta. Siika ei kuitenkaan pysty nousemaan kalatietä pitkin. Ajoittain nousua yrittävät kalat harhautuvat länsihaaraan eivätkä välttämättä löydä itäistä haaraa, koska virtaus länsihaaraassa on voimakkaampi. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)
- Tällä hetkellä meritaimen ja lohi nousevat Vantaanjokeen Vanhankaupunginkosken itähaarasta, mutta kosken profiili on liian jyrkkä heikompien nousijoiden kuten vaellussiian osalta. (Vakkari & Wallin 2017, sit. WSP 2018)
- Osa vaelluskaloista kulkee jo nyt itähaaraa pitkin eli ne ovat länsihaaran voimakkaasta virtauksesta huolimatta löytäneet reitin. Jos virtaamat eivät kuitenkaan ole tarpeeksi suuria itähaarassa, on vaelluskalojen nousu hitaampaa. Nousun aiheuttama fyysinen rasitus vaikuttaa lisääntymiseen. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)
- Taimenen istutusmäärät ovat viime vuosina vähentyneet vahvistuneen luonnontuotannon ansiosta. 2000-luvun aikana Vantaanjokeen on istutettu myös lohenpoikasia, joiden istutukset ovat päättyneet vuonna 2010. Lisäksi vesistöön on istutettu ankeriaita ja harjuksia sekä onkikokoisia kirjolohia. (Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys 2014 ja 2015)
- Vaelluskalojen kannalta länsihaaran pato on voimakas este vaellukselle, erityisesti siialle. Pato katkaisee vaelluskalojen nousun läntisen jokihaaran kautta. Kalat pitävät suoraan edessä kulkevaa virtaa pääuomana. Erityisesti lohi ja taimen vaeltavat sinne, missä on paras virta. (Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018).
- Vantaanjoki on arvokas joki ja mm. Suomen tärkeimpiä meritaimenjokia. Lohi ja taimen pääsevät itähaaraa pitkin ylös. Itähaara on uhanalaiselle vaellussiialle haastavin, sillä se nousee huonosti ylös jyrkkiä uomia pitkin ja esteen poistaminen on ainoa vaihtoehto. Vuoden 1999 itäuoman kunnostuksen yhteydessä kalatie pääosin purettiin ja uomasta tehtiin suhteellisen luonnonkosken mukainen. Muutos helpotti kalojen liikkumista. (Luke, haastattelu 3.1.2019)
- Vantaanjoen pääuoma on sekä ekologisen että fysikaalis-kemiallisen luokittelun mukaan tyydyttävässä tilassa. Tilaa ovat heikentäneet mm. patorakentaminen, ruopaukset sekä teollisuuden ja yhdyskuntien ravinne- ja haitta-ainekuormitus. (Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010b, WSP 2016)
- Aina kun kulkureittejä muutetaan, vaelluskalojen kulku ja määrä muuttuvat. (Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)
- Voimalaitoksen turbiini vaikuttaa kalojen alasvaeltamiseen. Sen poisto voisi jonkin verran helpottaa kalojen kulkua ja vähentää alasvaelluksen kuolleisuutta. Alasvaelluk-

16.1.2019

sen kannalta turbiinin poistolla ei ole kuitenkaan suurta merkitystä. Se ei ole tyydyttävä luontoarvojen ennallistamisen näkökulmasta ja huonohko kompromissiratkaisu myös kulttuuriympäristön näkökulmasta. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018 ja Museovirasto, haastattelu 3.1.2019)

2.1.2 Vaikutuksia vesistöön, jokiluontoon ja sen monimuotoisuuteen

Vesienhoidon lainsäädäntö perustuu vesipuidedirektiiviin, jolla varmistetaan, että vesistöjä suojellaan ja huonokuntoisten vesien tilaa parannetaan. Vesiteiden muutosta suunniteltaessa tulee aluetta tarkastella ekologisena kokonaisuutena, ei yksittäisen lajin näkökulmasta. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Padon purkaminen vaikuttaa Vantaanjoen alaosalla sekä virtaamaolosuhteisiin että veden korkeuksiin. Vedenpinta laskee ja supistaa avointa vesialuetta ja vesimaisemaa. Veden alta paljastuvat rantaluiskat saattaisivat pensoittua nopeasti. Tämä voidaan katsoa virkistyskäytön ja hoitotarpeen kannalta negatiiviseksi, mutta rantakasvillisuuden lisääntyminen on linnuston ja vesihyönteisten kannalta positiivinen asia. Myös Vantaanjoen rantojen geotekninen vakavuus on todennäköisesti monin paikoin heikko. Vedenpinnan pysyvä lasku voisi lisätä rantasortumien riskiä. Samoin useiden siltojen maatuokien kantavuus voi heikentyä ja eroosioalttius lisääntyä. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Länsihaaran kivipadon purkaminen luonnontilaiseen kallioon saakka ilman muita toimenpiteitä johtaisi esimerkiksi kesäaikana siihen, että Vantaanjoen vedenpinta olisi nykyiseen verrattuna vähintään 2-3 metriä alempana. Itähaara saattaisi vastaavasti kiihkyä kokonaan muina kuin tulva-aikoina, jos sen yläosaa ei myös samanaikaisesti syvennettäisi. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Padon purkaminen voi vedenpinnan laskun takia vähentää tulvariskiä. Toisaalta purkamisen toteutustavasta ja vedenpinnan muutoksista riippuen muutoksella voi olla huomattava vaikutus Vantaanjoen käytettävyyteen ja luonteeseen. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Luonto palautuu muutoksen jälkeen suhteellisen nopeasti, esim. kalojen vaellusyhteisö. Tosin se riippuu paljon alueesta, esim. onko vesistöissä liettymiä tai pitääkö sen puhdistua. Padon purkaminen tulee jonkin verran vaikuttamaan putouskorkeuden muutoksen takia tiettyihin eläinlajeihin. Sillä ei kuitenkaan kokonaisuuden näkökulmasta ole suurta merkitystä. (Luke, haastattelu 3.1.2019)

Padon purkamisen pitkäaikaiset vaikutukset alueen luontoarvoille eivät tulle heti näkyviin. Luonnonmukaiseen tilaan, tai niin luonnonmukaiseen kuin kaupunkiympäristössä vain on mahdollista, muokkautuminen tapahtuu pikkuhiljaa sitä mukaa, kun mm. ekologiset lokerot syntyvät. Miten asutus, laiturit ja teollisuus vaikuttavat muutoutumiseen, on vaikea arvioida. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Ennallistaminen vaatii kunnostustoimenpiteitä myös padon yläpuolella. (Luke, haastattelu 3.1.2019)

Kosken ennallistaminen tiettyyn aikakauteen on myös mahdotonta, koska joen yläjuoksu on rakennettu ja alueelta löytyy useita aikakausia. Esimerkiksi itähaarassa syksyllä 2018 romahdusvaarassa olleen muurin korjaustöiden yhteydessä löydettiin noin kolmen metrin korkeudelta täyttömaata - luonnollinen kallio on vain hieman vedenpinnan yläpuolella ja loppu on rakennettua seinämää. Jos kaikki avattaisiin kallioon

16.1.2019

saakka, uomasta tulisi vettä syöksyvää haara. (Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

Ympäristöoikeudellisessa selvityksessä nostetaan esiin epävarmuutena se, miten padon purkamisen saattaisi vaikuttaa vesistöön mm. sedimenttien liikkeellelähdön kautta. Ongelmallisuutta lisää myös se, että lainsäädäntö korostaa voimakkaasti vesistön hyvän tilan saavuttamisen tavoitetta ja vesien tilan heikentämiskieltoa. (Kokko et al. 2016) Käytännössä: ellei purkamista määritellä vesien tilaa parantavaksi toimenpiteeksi, hankkeen hyväksyminen voisi edellyttää poikkeuslupan hankkimista vesilupa.

2.1.3 Vaikutuksia kalakantaan

Padon purkamisen myötä mahdollistetaan koskella parempi luonnonkierto. Samalla voimakas vedenpinnan lasku toisi esille luontaiset koskialueet. Tämä loisi mahdollisuuksia lisääntymis- ja oleskelualueiksi, lisää elinaluetta ja uusia reittejä sekä parantaisi virkistyskalastusmahdollisuuksia. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Padon purkamisen myötä arvioidaan kaikkien kalalajien poikasmäärien nousevan. Myös mm. taimenille löytyisi lisää kutupaikkoja eli poikastuotto joella lisääntyisi. Siian kutukäyttäytymisestä ei ole tarkkoja tietoja, mutta arvioidaan, että se kutisi samantyyppisissä paikoissa kuin lohi. Jokikutuisten vimpan ja toutaimen poikasmäärien odotetaan myös lisääntyvän. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018). Padon purkamisen helpottaisi nykytilanteeseen verrattuna erityisesti siian sekä vimpan nousua ja takaisin merelle menoa. Kalat eivät mielellään nouse uomista, missä esteenä on pato. Pääosin kalat pyrkivät alas päävirtaa pitkin. Turbiini ei liene vaelluspoikasille, esim. taimenelle, suuri ongelma. Ratkaisu olisi kaikille vaelluskaloille myönteinen. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018, Luke, haastattelu 3.1.2019)

Padon purkamisen myötä muidenkin vaelluskalojen, kuten siian ylösnousu helpottuisi. Alue voidaan ennallistaa luonnontilaan, jonka kautta voi syntyä siian tuotantoalueita joen alaosaan. Pelkästään itäuoman kunnostaminen ei luo yhtä hyviä mahdollisuuksia siian tuotannolle, jos sitä verrataan tilanteeseen, missä pato puretaan. (Luke, haastattelu 3.1.2019)

Padon purkamisen mukanaan tuomat muutokset luontoympäristöön ja kalakantoihin tulevat esille nopeastikin, noin 1 - 2 vuodessa. Tällä hetkellä seurataan emokaloja Vantaanjoen latvoille saakka. Tutkimusten kautta saadaan vaikutuksia näkyviin, esimerkiksi, kuinka paljon poikasia syntyy. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018) Padon purkamisen myötä kalojen kulkeutuminen voimalaitoksen turbiiniin loppuisi, eikä vaurioita tämän osalta tapahtuisi. Lähes samaan vaikutukseen päästäisiin myös turbiinin sulkemisella.

Nykyisellä padolla ei ole tasattu virtaamia, vaan nostettu veden pintaa suvantoalueella ja yläjuoksulla. Muutoksen vaikutus keskittyy padon vaikutusalueelle, mikä muuttuu enemmän virtavesialueeksi. Vedenpinnan tasot tulevat laskemaan, joka vaikuttaa kalojen nousuun, sillä ne eivät mielellään nouse vähän veden aikaan, vaan jäävät odottamaan parempaa nousuaikaa. Voi tulla aikoja, jolloin kalojen nousu on huonoa, mutta tämä on normaalia vaihtelua. Ajan kuluessa syntyy luonnollinen rytmi. (Luke, haastattelu 3.1.2019)

16.1.2019

Padon purkamisen myötä itähaara menettäisi merkityksensä ja kalojen nousu siirtyisi länsipuolelle. On arvioitu, että siinä tilanteessa itähaaran kautta ei vaeltaisi enää suuria kalamääriä, sillä haaraan on rakennettu kynnyksiä ja lepopaikkoja. Itähaarassa vesimäärä on myös vähäisempi. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Tällä hetkellä ei ole tilastoja siitä, kuinka paljon kaloja yrittää kulkea padon kautta, joten määrällisten vaikutusten arviointia ei pystytä tekemään. Esimerkiksi haavintatutkimuksessa ei ole saatu mm. siian poikasia kiinni. Minkälainen muutos padon purkamisen tulee olemaan kokonaisuudessaan kalakannoille, ei ole tarkkoja tietoja. Joesta ei todennäköisesti tulisi kovinkaan luonnonmukaista esimerkiksi verrattuna siihen, minkälainen se oli 1800-luvulla ennen padon rakentamista. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Kalat pitävät suoraan edessä kulkevaa virtaa pääuomana. Helsingin kaupungin kalastoasiantuntijan edellä mainitsemien ongelmien ratkaisemiseksi laadittiin aiemmin vuonna 2018 hankesuunnitelma itähaaran kunnostukseksi Helsingin kaupungin tilauksesta ja WSP:n toimesta. Hankesuunnitelman raportoitujen mallinnusten mukaan kunnostuksella saataisiin aikaan virtaaman painopiste länsihaarasta itähaaran puolelle, jolla olisi positiivinen vaikutus kalojen sekä ylösvaellukselle että alasvaellukselle. Esimerkiksi kesällä itähaaran virtaamat nousisivat suuremmiksi (4-8 m³/s) kuin länsihaaran (1-4 m³/s). Syksyn sateisena aikana, joka on lohikalojen nousuaikaa, itähaaran virtaamat nousevat suunnilleen samalle tasolle (6-12 m³/s) kuin länsihaara (5-15 m³/s). (WSP 2018)

Itähaaran loiventaminen parhaissakaan olosuhteissa ei tarjoa kovinkaan paljon apua kalojen nousulle. Itähaarasta on teknisesti jopa mahdollista tehdä sellaista, että se vetäisi kalojen nousulle tarvittavat isommat vesimäärät. Tulva on merkki vaelluskaloille, että ylöspääsy on mahdollista. Tulvatilanteessakin kalat kuitenkin hakeutuvat ensisijaisesti padon puolelle, jossa virtaama on suurempi. Itähaaran houkuttavuuden kannalta virtaama-aukko on liian pieni vaelluskaloille. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Keinotekoisien kalatien rakentaminenkaan länsipuolelle ei auta esim. vaellussiian nousua. Jos vettä saataisiin juoksemaan enemmän itähaaraan, olisi se parempi ratkaisu. (Luke, haastattelu 3.1.2019)

Itähaaran hankesuunnitelman sidosryhmätilaisuudessa Markku Marttinen Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry:stä totesi, että alue on tärkeä sekä koko Suomen että kaupunkilaisten näkökulmasta. Itähaaran kunnostussuunnitelman myötä kalastuksen mahdollisuudet alueella lisääntyvät, mikä on tärkeä asia. (Sidosryhmätilaisuuden muistio 9.1.2018)

Tarkempaa tietoa siitä, voidaanko itähaaraa kunnostaa siten, että kalat pääsevät vaeltamaan sitä kautta, kaivataan. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018)

2.1.4 Muita vaikutuksia luonnonsuojeluun

Padon purkamisella on todennäköisesti merkittäviä heikentäviä vaikutuksia niihin Vantaanjoessa ja Vanhankaupunginlahdessa oleviin luonnonarvoihin, joiden vuoksi ne on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Tästä syystä vaikutukset on arvioitava luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisessa menettelyssä. (Uudenmaan ELY-keskus, lausunto 18.8.2018)

16.1.2019

- Tämän hetkisenkin tiedon perusteella vaikutusalueelta saattaa löytyä paikkoja, joissa padon purkamisen vaikutukset ovat heikentäviä. Huomioitavaa on kuitenkin se, että joistakin heikennyksistä huolimatta selvityksen lopputulos kokonaisuuden kannalta voi olla myös positiivinen – erityisesti pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi koskikaralle, joka sukeltaa ravintonsa virtaavista vesistä, kosken vapautuminen tarjoaa paremmat olosuhteet. Joen luonnonmukaistamisen myötä syntyy monimuotoisempia elinympäristöjä. Saukko puolestaan vaatii ison reviiirin. Se saa padon purkamisen myötä paremmat kulkuyhteydet koski-alueella mm. suojassa jään alla. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Padon purkaminen vaikuttaisi sekä Vantaanjoen virtaamaan että vedenkorkeuksiin. Muuttuneet olosuhteet saattaisivat siten heikentää erityisesti joessa elävän vuollejokisimpukan elinympäristöä. Vuollesimpukka kuuluu joessa niin ikään elävän saukon tavoin lajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen on kiellettyä - padon purkamisen vaikutukset niihin pitää selvittää. Padon purkaminen saattaisi merkitä, että vuollejokisimpukat pitäisi kokonaan siirtää, sillä ne eivät viihdy kovassa virtauksessa. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

2.1.5 Kehitysehdotuksia

Jos pato päätetään purkaa, tarvitaan eri purkamisvaihtoehtojen välillä riittävät taustaselvitykset tarkemman vertailun laatimisen tueksi. Niissä tulisi tarkastella entistä tarkemmin vaikutuksia Vantaanjoen vedenkorkeuksiin erityisesti kuivina kausina ja tulva-aikoina, maisemaan, rantojen vakavuuteen, mahdollisiin siltojen vahvistamistoimenpiteisiin sekä kalastoon. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Vantaanjoen vesistöön on vuosisatojen kuluessa rakennettu paljon patoja ja joen alkuperäistä uomaa ruopattu. Kun ylempänä joella sijaitsevia koskia on perattu, Vantaanjoen rantoja on sortunut jokeen. Samoin voisi käydä padon purkamisen yhteydessä. Sedimenttejä valuu jo nyt Vantaanjoesta Herttoniemenrantaan saakka, mutta kuinka suuret ovat vaikutukset, jos virtaus olisi kovempi, tulisi myös selvittää. (Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

Padon purkaminen voidaan toteuttaa myös esimerkiksi rakentamalla uusi koskenniska länsihaaran yläpään ja korkeusero meren tasoon porrastettaisiin luonnonmukaisella tekokoskella. Toisena vaihtoehtona uusi koskenniska voitaisiin rakentaa Vantaanjoen poikki joen haarakohdan yläpuolelle ja porrastaa korkeusero luonnonmukaisilla tekokoskilla molempien haarojen kautta. Tekokosket voitaneen toteuttaa joko siten, että Vantaanjoen vedenkorkeudet koskenniskan yläpuolella säilyvät lähes nykyisellään tai siten että ne laskevat pysyvästi halutun verran. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Kuitenkaan kulttuurihistorian ja -ympäristön kannalta edellä mainittujen uusien tekokoskien rakentaminen ei tee padon purkamisesta hyväksyttävää, sillä kulttuurihistoriallinen kokonaisuus rikkoutuu joka tapauksessa (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018, Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

Vesitalousluvut ovat olleet vahvan pysyvyysuojan piirissä ja niihin puuttuminen jälkikäteen on mahdollista vain rajallisesti. Vesiin kohdistuvien tavoitteiden yhteensovittaminen edellyttää nykyistä laajempaa mahdollisuutta tarkistaa jo myönnettyjä vesitalouslupia, eikä vesien käyttöä koskevan tavoitteenasettelun muuttumisen myötä perusteita vesitalousluvan pysyvyysuojan ylläpitämiselle nykyisessä laajuudessa enää ole.

16.1.2019

Vesitalousluvan jälkikäteiselle avaamiselle ja uusien lupamääräysten asettamiselle luvan haltijalle yleisten etujen turvaamiseksi ei ole perustuslaista johtuvia esteitä. Jälkikäteinen kalatalousvelvoitteen asettaminen saattaa kuitenkin johtaa huomattaviin toteuttamiskustannuksiin sekä rajoittaa luvan haltijan toimintaa tavalla, joka voi eräissä tilanteissa rinnastua vaikutuksiltaan valtiosääntöoikeudelliseen pakkolunastukseen. (Salila 2018)

Tekninen betoninen kalatie ei ole tässä kohteessa realistinen vaihtoehto, sillä rakennelma olisi yli 6 metriä korkea, se muuttaisi maisemaa ja olisi kallis toteuttaa. (Uudenaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

2.2 Vaikutuksia kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperintöön

2.2.1 Näkökulmia historiaan ja nykytilanteeseen

Vanhankaupungin alue sisältyy Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointiin (RKY 2009, Vantaanjokisuun vesi- ja viemärlaitokset). Sillä on keskeinen merkitys Helsingin kaupungin historiassa. Helsingin Vanhakaupunki oli Helsingin kaupungin ensimmäinen sijaintipaikka vuosina 1550–1640, ennen kuin kaupunki siirrettiin nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Kaupungin perustamiseen juuri tälle paikalle vaikuttivat mm. joen tarjoama sisämaayhteys, suojaisa satama lahden pohjukassa, tärkeiden maanteiden läheisyys sekä pato ja siitä saatava energia. Vesivoiman käyttö on ollut keskeinen osa, samoin esimerkiksi lohenkalastus, kaupungin perustamisen ajoilta lähtien. Alueella on sijainnut rakennuksia 1700-luvun lopusta lähtien, mm. läänin suurin viinanpolttimo-mallastamo-panimo kellareineen. (Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

1860-luvulla Helsingin kaupunki suunnitteli Vantaanjoen vesivarojen hyödyntämistä, ja vesijohtolaitoksen rakentaminen aloitettiin 1870-luvun alussa. Ensimmäisenä valmistui turbiinipumppulaitos 1876. Höyryturbiinilaitos ja kävelysilta ovat valmistuneet vuonna 1889 (uusi rakennus 1930-luvun alussa) ja vesijohtosillat 1895 ja 1909. Myös vedenottoasema valmistui 1909. Nykyinen pato on ollut paikoillaan 1870-luvulta, se valmistui viimeistään 1877. Ennen nykyisen padon rakentamista paikalla on ollut matalampi kivipato ja sitä aiemmin puinen pato. Turbiinipumppulaitoksen eteläpuolella sijaitseva mylly on vuodelta 1884. Vuoteen 1877 mennessä valmistui myös suodatinallas Kuninkaankartanonsaareen. Vesijohtolaitos siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen 1875. Vantaanjoen suodatettu vesi pumpattiin Alppilan vesitorniin koskesta voimansa saavilla vesiturbiinipumppuilla 1876 alkaen. Alppilasta vesi johdettiin edelleen kaupunkiin. (Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt. Helsingin kaupungin museo 1995; Herranen, Vettä ja elämää. Helsingin vesihuollon historia 1876 – 2001, Helsingin vesi 2001; Vaasa-ajan kaupungit 1. Helsingin kaupungin museo 1989)

Koskesta saatavaa energiaa on hyödynnetty jo kaupungin perustamisen aikoihin ja se on ollut yksi peruste kaupungin perustamisvaiheen paikan valinnassa. (Kaupunginmuuseon johtokunta 24.3.2015; Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018, Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

Vantaanjokisuun vesilaitoksen ja voimalan rakennukset ovat tärkeä osa alueen kulttuurihistoriallista jatkumoa ja pääkaupungin yhdyskuntarakenteen ja kunnallistekniikan kehitystä varhaisvaiheista nykypäiviin. Ne ovat myös tiiviin ja terveen kaupunkiympäristön historiaa ja muistomerkki, jossa padolla on tärkeä rooli. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018) Alueen museoarvo kasvaa päivä päivältä, kun sen yhteisöllinen tietoarvo lisääntyy aluetta monipuolisesti käytettäessä (Teollisuusperintöseura 30.1.2015).

16.1.2019

Historian kerrostumat, jotka nyt näkyvät, kuten 1800-luvun jälkipuoliskolla alkanut rakentaminen, ovat tärkeitä. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

Vanhankaupunginkosken pato on puolestaan osa Vantaanjokisuun vesi- ja viemärilaitosten muodostamaa arvokasta, eheänä ja kerroksisena säilynyttä valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. (Kaupunginmuseon johtokunta 24.03.2015, Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018, Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019) Vantaanjokilaakson maisema-alue on arvioitu myös maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi (Uudenmaan liitto 2012). Alue on valtakunnallisesti merkittävä ja sitä voisi verrata Senaatintoriin. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018)

Kivipato on myös oleellinen osa alueen useita vuosisatoja kestänyttä maankäytön ja rakentamisen historiaa ja kosken vesivoiman hyödyntämistä. Se on keskeinen osa Helsingin vesihuollon kehitystä sekä kaupungistumisen ja tekniikan historiaa. Lisäksi kivipato muodostaa sitä ympäröivine rakennuksineen keskeisen kaupunkikuvallisen kokonaisuuden (Uudenmaan ELY-keskus, tiedote 28.6.2016)

Alueella on runsaasti muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja kohteita. Arkeologinen perintö tulee huomioida mahdollisissa alueen muutostöissä. (Vanhankaupungin alueen aluesuunnitelma 2016)

Voimalaitos on osa ainutlaatuista historiallista teollisuusperintökokonaisuutta, johon kuuluvat voimalan lisäksi mylly ja Kuninkaankartanonsaarella sijaitsevat kaupungin entisen vesilaitoksen rakennukset. Nämä laitosrakennukset ovat vuodesta 1972 toimineet Tekniikan museon käytössä. Länsirannalle sijoittuvat höyryturbiinilaitos ja turbini-pumppulaitos, jotka toimivat nykyään Voimalamuseona. Alue on huolellisesti kunnostettu ja merkittävä kulttuuriympäristö on suosittu virkistysalue. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Helsingin kaupunki on vuosien saatossa panostanut alueen korjaamiseen ja ylläpitoon esimerkiksi kaupungin 450-vuotisjuhlavuonna, jolloin mm. korjattiin kalaporras, kehitettiin puistoaluetta sekä toteutettiin maisemointia, joiden seurauksena alueen käyttö on laajentunut. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Vanha verkatehdas, Arabianranta, koko ranta-alue, Vanhankaupunginkosken kulttuuriympäristö on merkittävä ja monipuolinen kokonaisuus. Osa-alueet kytkeytyvät pieninä paloina toisiinsa. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

Itähaaran vesiuoman ja Kuninkaankartanonsaaren alueella voimassa olevassa asemakaavassa 10240, joka on hyväksytty vuonna 1998, Vanhankaupunginkosken itähaara on määritetty vesialueeksi. Suojelumerkinnot asemakaavassa koskevat Vanhankaupunginkosken patoa, Kuninkaansaarta sekä Viikintien läntistä ja itäistä siltaa. Vanhankaupunginkosken itähaaran itäreunalla on voimassa asemakaava 11080 (hyväksytty 2003) ja kaava 9330 (hyväksytty 1988). Niissä itähaaran itäreunat on määritelty puistoksi. Edellä mainituissa kaavoissa suunnittelualueeseen olennaisesti liittyvät Kuninkaankartanonsaaren rakennukset sekä ravintola, kokous- ja tapahtumakeskus Koskenranta on suojeltu. Kosken länsiranta, Pato on merkitty s-3 -suojelumerkinnällä ja sitä koskeva määräys kuuluu: "Suojeltava alueen osa, jolla ovat pato- ja siltarakenteet tulee säilyttää tai tarvittaessa uusia siten, että ympäristön historiallinen arvo säilyy." Lisäksi alueella on asemakaava 12160, vahvistettu 2014, kuuluu Pornaistenniemen länsi- ja luoteisosa, jotka ovat osa Vantaanjoen suun merkittävää virkistysaluevyöhykettä ja luonnonsuojelulain perusteella suojeltavaksi tarkoitettu alue, jolla on erityinen virkistyskäyttömerkitys (SL-1).

16.1.2019

Oikeusvaikutteisen yleiskaavan 2016 (voimaantulo 5.12.2018) mukaan Vanhankaupunginkosken aluetta kehitetään merkittävänä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueena, joka kytkeytyy seudulliseen viherverkostoon ja merelliseen virkistysvyöhykkeeseen. Suunnittelussa tulee turvata kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen, ja valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriympäristöt on otettava oikeusvaikutteisina huomioon Kulttuuriympäristöt-teemakartalta. Lisäksi suunnittelussa tulee ottaa huomioon maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt ja niiden ominaispiirteet sekä muinaismuistolain nojalla suojellut kohteet. Suunnittelussa on sovittava yhteen kaavassa osoitettu maankäyttö sekä maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

Tekniikan museo aloitti Helsingin kaupungin aloitteesta vuokralaisena toimintansa vanhoissa Helsingin kaupungin vesilaitoksen tiloissa vuonna 1969. Se on valtakunnallinen erikoismuseo ja ainoa tekniikan alan yleismuseo Suomessa, joka tallentaa, tutkii, tulkitsee ja välittää tekniikan ja teollisuuden menneisyyttä, nykypäivää ja tulevaisuutta. Tekniikan museota voi kutsua alueen toiminnalliseksi moottoriksi. Se tekee laajasti verkottuneena yhteistyötä niin lähialue- kuin valtakunnallisissa verkostoissa, erilaisissa hankkeissa sekä museolle tärkeiden kumppanuuksien kautta pyrkien luomaan museon taustayhteisöjen ja eri sidosryhmien keskuuteen "meidän museo" -henkeä. Yhteistyötahojen kanssa toteuttavien hankkeiden avulla on mm. kehitetty museota alueen olohuoneena erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa ja tutkittu, miten museot voivat toimia mahdollistajina tai alustoina yhteiskunnalliselle toiminnalle.

Tekniikan museon kävijämäärät ovat kaksinkertaistuneet vuodesta 2011, ollen vuonna 2017 jo vajaat 40 000, joista noin 35 % on päiväkotijoukosta, koululais- ja opiskelijaryhmiä ja 3 % ulkomaalaisia (Museotilasto.fi). Vuonna 2018 kävijöitä oli jo yli 40 000. Museo on madaltanut eri kävijä- ja sidosryhmien kynnyksiä osallistua museon toimintaan ja tapahtumia suunnataan erilaisille kävijäryhmille mm. alkuopetusikäisille kohdennettuja palveluja kehitetään ja noin vuoden kuluttua avataan oma näyttely lapsille. Museo houkuttelee alueelle myös paljon yrityskävijöitä, joille alueen kokonaisuus on merkityksellinen. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018 ja toimintakertomus 2017)

Voimalamuseo koostuu kahdesta rakennuksesta. Vesivoimala eli turbiinipumppulaitos valmistui 1876 ja sen tehtävänä oli tuottaa energiaa vesilaitokselle. Höyryvoimala on vuodelta 1931. Molempien toiminta päättyi vuonna 1970 ja rakennukset museoitettiin. Tekniikan museo huolehtii Voimalamuseon aukiolosta ja yleisöpalvelusta kesäkuukausina. Voimalamuseota ylläpitää Helen Oy. Vuonna 2018 Voimalamuseossa vieraili noin 15 000 kävijää. Myös monet yleisötapahtumat, kuten iceBREAK, Kansainvälinen vesipäivä, Helsinki-päivä ja Koskipäivä, ulottuvat Voimalamuseoon. Voimalamuseossa järjestetään myös yksityistilaisuuksia ja mainos- ja hääkuvauksia. (Tekniikan museon toimintakertomus 2017)

2.2.2 Vaikutuksia maisema- ja kulttuuriarvoihin

Vuonna 2016 tehdyn aluesuunnitelman mukaan Vanhankaupungin alue on yksi Helsingin ydinalueista ja merkittävä kulttuurihistoriallinen ja virkistyskäytön alue, mikä näkyy maisema- ja kaupunkikuvassa. Historiallinen ympäristö näyttäytyy selvästi ja kokonaisvaltaisesti ympäristössä niin teollisena historiaympäristönä, Helsingin syntysijana kuin huvila-asumisenakin. (Helsingin kaupunki, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, haastattelu 17.12.2018)

Kulttuuri- ja luontoarvojen osalta merkittävä kysymys on yhteensovittaminen. Mm. Annalan ja Vanhankaupungin alueiden kulttuurikasvillisuutta tulee vaalia kaikissa tilanteissa. Myös Natura-alueen ruovikot, lehdot ja lepikko ovat luontoarvoja, joita tulee ylläpitää. (Helsingin kaupunki, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, haastattelu 17.12.2018)

16.1.2019

Tekniikan museo ja Voimalaitosmuseo muodostavat kulttuurihistoriallisesti merkittävän kokonaisuuden, joka heikkenee, jos pato puretaan. Padon purkaminen vähentäisi tai jopa poistaisi juuri vesivoiman ympärille syntyneen alueen kulttuurihistoriallisen arvon. Pato on myös tärkeä osa näkymää, joka avautuu Kuninkaankartananonsaarelle päin. (Helsingin kaupunki, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, haastattelu 17.12.2018).

Padon poistamisen jälkeen alueelle rakennettaisiin todennäköisesti uusia rakenteita, jotka eivät mahdollisesti sopisi nykytilanteeseen ja joita olisi ehkä vaikea sovittaa kulttuuriarvojen kanssa. Se olisi esteettisestikin huono vaihtoehto. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

2.2.3 Vaikutuksia kulttuuriarvoihin ja kulttuuriympäristön suojeluun

Viranomaiset ovat ottaneet voimakkaasti kantaa alueen kokonaisuuden suojelun puolesta.

- Suuret muutokset nykytilanteeseen ovat suojelun kannalta mahdottomia. Koska alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, olisi padon purkaminen kokonaan tai osittain merkittävä muutos, joka uhanalaisitaisi RKY-alueen erityiset arvot. Jos purkamisesta tehdään päätös, Museovirasto käyttää käytössä olevat keinot toimenpiteiden estämiseksi. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019, Museoviraston lausunto Vanhankaupunginkosken länsihaaran padosta 19.10.2015)
- Voimassa olevan asemakaavan suojelumääräysten perusteena olleet Vanhankaupunginkosken länsihaaran pato- ja siltarakenteet tulee säilyttää tai tarvittaessa uusia siten, että ympäristön historiallinen arvo säilyy. Uudenmaan ELY-keskus katsoo, että tämänhetkisen tiedon perusteella sellaisen asemakaavamuutoksen laatiminen, jossa kivipadolle ei osoiteta suojelumerkintää, olisi sekä kulttuuriympäristöä koskevien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden erityistavoitteiden että maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimuksia koskevan 54§:n vastainen. (Uudenmaan ELY-keskus, lausunto 18.8.2016) Myös hanketta koskevissa aikaisemmissa arvioinneissa on nostettu esille, että padon purkamisen edellyttämä asemakaavamuutos olisi todennäköisesti lainvastainen. (Helsingin kaupunki 2016)
- Yksi kokonaisuuden keskeisistä elementeistä niin historiallisesti kuin maisemallisestikin on kosken länsihaaran pato, joka on kahden museon väliin paikalleen museoitu kohde. Ilman patoa kokonaisuudesta puuttuisi se funktionaalinen osa, joka on ollut välttämätön tekijä koskivoiman hyödyntämisessä vesilaitoksen aikana, ja jonka avulla rakennusten sijainti kosken rannalla voidaan ymmärtää. Aluetta patoineen on ajateltava siis yhtenä kokonaisuutena. Kokonaisuutta voi verrata museokokoelmiin. Museokokoelmista ei milloinkaan poisteta kokonaisuuden olennaisia osia, jota padon purkaminen tässä tapauksessa ilmentäisi. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019, Tekniikan museo, haastattelu 21.12. 2018)
- Lähtökohtana on ollut, että valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) rakenne ja kaupunkikuva pyritään turvaamaan sekä säilyttämään alueilla jo olevia rakennuksia ja ympäristöjä. Lisäksi lähtökohtana on ollut, että ne eivät muutokseltaan pysähdy, mutta ympäristön muuttuessa tulee keskeiset osat ja piirteet säilyttää. Pato itseasiassa määrittää alueen luonnetta, ja sen poista-

16.1.2019

minen muuttaa ja poistaa alueen olennaisen ja merkittävän osan. Alue muuttuu vähemmän kerrokselliseksi ja vaikeammin hahmotettavaksi kokonaisuudeksi. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

- Luonnonympäristö on ihmisen rakentaman ympäristön lähtökohta, ja luonnonelementit pitäisi pystyä ottamaan myös mahdollisimman hyvin huomioon rakennetussa ympäristössä – ei eriävää ja poissulkevaa näkökohtaa luontoympäristön kehittämiseen. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)
- Padon poistaminen tekee uomista, myös läntisestä, rännejä. Länsiuoman palauttaminen esimerkiksi tietylle vuosisadalle on mahdotonta. Kumpikaan haaroista ei ole enää luonnontilassa vaan molemmat haarat ovat osa rakennettua ympäristöä. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)
- Mikäli pato purettaisiin, tuhoutuisi Helsingin syntysijan tuntumassa merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. (Kaupunginmuseon johtokunta 24.3.2015)
- Jos alueelle tällöin tehtäisiin uusia rakennelmia, kärsisi alueen autenttisuus ja tuloksena olisi keinotekoinen alue. Se olisi myös sivistyksellinen ja maisemallinen tappio. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Padon purkamisella olisi kielteinen vaikutus mm. seuraaviin arvoihin:

- Historiallisilla rakennuksilla ja rakenteilla on kulttuuriympäristönä arvo sinällään, mitä nyky maailmassa pitää kunnioittaa. Vanhankaupunginkoski edustaa aikaa ennen Suomen teollistumista.
- Saarella on ollut asutusta ja inhimillistä toimintaa useita satoja vuosia, mikä on pitkä aika Suomen mittakaavassa.
- Vanhankaupunginkoski on ainutlaatuinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät Helsingin kaupungin historia ja Suomen teollinen historia, luonto sekä nykyaika, kuten kehittyvät kaupunginosat.
- Alueella on ollut ihmisen ja yhteiskunnallisen toiminnan (sähköä on tuotettu vesilaitoksen pumpuille, jotta kaupunkilaiset ovat saaneet puhdasta vettä) toimintaa ja historiaa ennen voimalaitosta. Saarella on eheä laitospokonaisuus, jollaista ei ole säilynyt muualla Euroopassa. Siellä pystyy myös lukemaan historiallisesti tärkeitä kerrostumat.
- Kokonaisuus edustaa jatkuvuutta ja padon purkamisen myötä häviää osa Suomen ja osa hyvin ohuesta Helsingin historiasta ja tarinasta. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)
- Helsingin kaupungin tiivistämisspaine ja voimakas kasvu nostavat säilyneiden kulttuuriympäristöjen arvoa, sillä niiden kautta myös uudet helsinkiläiset pääsevät tutustumaan kaupungin historiaan. (Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

Tässä selvityksessä nousi esiin kysymys voimantuotannon merkityksestä. Onko itsessään sillä, että kosken voimalaitos pidetään tuotannossa, suuri merkitys kulttuuriympäristön tai -perinnön kannalta?

- Kosken vesivoima on pyörittänyt myllyä 1550-luvulta alkaen lähes keskeytyksettä vuoteen 1915. -- Paikalla nyt olevat rakennukset ovat peräisin 1800-luvun jälkipuolelta ja 1900-luvun alusta. Niiden rakentamisen ja sijainnin on määrännyt juuri koskivoima, jonka hyödyntämistä palvelemaan kosken länsihaaran pato on rakennettu. (Museoviraston lausunto Vanhankaupunginkosken länsihaaran padosta 19.10.2015)

16.1.2019

- Museovirasto arvostaa vesivoimaa sen kulttuurihistoriallisten ulottuvuuksien ja myös päästöttömyyden takia. Vesivoimalaitosten pysyminen käytössä, tarvittaessa hallitusti uudistaen, on aina ensisijainen ratkaisu. Mutta jos Vanhankaupunginkosken laitosten käyttö päättyy, on laitos, laitteet ja pato joka tapauksessa säilytettävä. Sähköntuotannon lopettaminen on keskusteltavissa oleva kompromissi. (Museovirasto, haastattelu 3.1.2019)
- Voimalamuseo, missä myös helposti ja konkreettisesti voi nähdä ja kokea sen, miten sähköä entisaikaan tällaisessa ympäristössä tuotettiin, on museaalisesti arvokasta.

Haastatellut vertasivat sitä muihin arvoihin eri tavoin:

- Koskesta saatavalla pienellä energiatuotannolla on vähäinen merkitys verrattuna kalojen hyvinvointiin. Energian saannilla on enemmän museaalinen merkitys. (Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika 18.12.2018)
- Olennaisia näkökulmia ovat virkistys ja kulttuurihistoria, joiden perusteella tämä asia pitää tarkastella, ei ollenkaan voimantuotanto. Voimantuotanto on sivuosassa alueella. Voimme jatkaa tuotantoa, jos pato säilyy, mutta jos se puretaan, niin ei silläkään meille ole isoa merkitystä. (Helen Oy, haastattelu 13.12.2018)

Tekniikan museon säätiön hallituksessa on pohdittu muutamaan otteeseen, onko Helsinki oikea paikka Tekniikan museolle, jos pato purettaisiin. Purkaminen osoittaisi, ettei museon tekemää museaalista eikä alueen kehittämistyötä arvosteta eikä museolla ole kovinkaan suurta merkitystä Helsingille. Helsingin kaupunki teki 1950-luvun lopussa aloitteen Tekniikan museon perustamiseksi juuri tälle paikalle. Kaupungilla on myös vahva rooli museon nykyisessä toiminnassa: museo on kaupungin vuokralaisena, kaupunki on nimennyt museon säätiön hallitukseen yhden ja valtuuskuntaan kaksi jäsentä ja yhteistyö Kulttuurin ja vapaa-ajan, Kasvatuksen ja koulutuksen sekä Kaupunkiympäristön toimialojen kanssa on tiivistä. Helsingin kaupunki on panostanut museon toimintaan myös vuosittaisella toiminta-avustuksella, vuonna 2018 yhteensä 251 011 euroa. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Eri esittävän taiteen taiteilijat hakeutuvat alueelle ja yhteistyöhön museon kanssa, koska maisema, tarina ja historia antavat oivallisen taustan tekemiselle. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Tutkimusten mukaan museokävijää kohden laskettu alueelle kohdistuva lisäkysyntä on vähintään 32,80 euroa (Piekkola et al. 2013). Tekniikan museon osalta se tarkoittaa noin 1,3 miljoonaa euroa vuodessa. Eryteisesti ulkopaikkakuntalaiset jättävät museon vaikutuspiiriin vielä tätä enemmän. Museo edistää yhteiskunnallisesti tärkeiden kulttuuristen, sosiaalisten, ekologisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuttamista. Jos museon toiminta lopetetaan, jäävät paikallistalousvaikutukset ja muut yhteiskunnalliset tärkeät tavoitteet toteutumatta.

Helsingin kaupungin eri toimijat ovat panostaneet alueeseen siten, että rakennuksia on pystytty pitämään käytössä. Kaupunki on investoinut myös mm. ympäristön- ja maisemanhoitoon, saavutettavuuteen, siltoihin, kalastuspaikkoihin, virkistysreitteihin ja museoihin. Vaikka kaikkia investointeja alueelle ei ole tehty yksinomaan kulttuuriperinnön takia, on se ollut kuitenkin investointien tärkeä lähtökohta. Arvokkaan kohteen ympäristön laadun tulee vastata kävijöiden odotuksia ja paikan arvoa sekä tukea alueen ulkoilukäyttöä ja mahdollisuutta kokea paikka elämyksenä. (Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

Alueeseen kannattaa investoida, koska kohde on merkittävä.

16.1.2019

2.2.4 Kehitysehdotuksia

Museoviraston mukaan kohde poikkeaa monista muista hankalista virtavesikohteista kahden haaransa takia, joista toista kohdetta eli uomaa voidaan kehittää ja kunnostaa kalojen olosuhteita ajatellen entistä paremmaksi. Vanhankaupunginkoski on tässäkin mielessä huippukohde, jossa olisi mahdollista luontevasti yhdistää sekä historiallisen ympäristön vaaliminen että luonnon ja kalojen hyvinvoinnin näkökohdat.

Alue on nykyisellään hieno kokonaisuus, joka yhdistää luontoa, kalastajia, melojia, kulttuuria ja museotoimintaa. Parhaalta ratkaisulta tuntuisi sellainen, jossa kaikkia osia pyrittäisiin huomioimaan, eikä samalla muutettaisi haitallisella tavalla koko kokonaisuutta. Kohde toimii jo nyt. Miten itähaara toimisi kunnostettuna, olisi olennainen pohjatieto siitä, miten luonto käyttäytyy ja näyttöä siitä, miten paikka toimisi kaksi arvoa yhdistävänä kohteena. (Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

Vanhankaupunginkosken itähaaran kunnostukseen hankesuunnitelmaan 22.2.2018 Museovirasto toteaa sen olevan toteuttamiskelpoinen, eivätkä esitetyt toimenpiteet aiheuta merkittäviä muutoksia RKY-alueella, eivätkä uhanalaista alueen erityisiä arvoja. Jos pato päätetään purkaa tai alueelle toteutetaan uutta rakentamista, kuten laiturialueiden perustamista, tulee kosken alapuolisella suvantoalueella tehdä vedenalaisen kulttuuriperinnön inventointi. (Museovirasto, lausunto 7.3.2018 ja haastattelu 3.1.2019)

2.3 Vaikutuksia alueen virkistyskäyttöön ja käyttäjiin

2.3.1 Näkökulmia nykytilanteeseen

Ainutlaatuisen maisemansa, kulttuuriperintönsä ja luontoarvonsa vuoksi Vanhankaupunginkoski on kaupunkilaisten portti luontoon. Se on myös merkittävä ulkoilu- ja virkistysreittien solmukohta. (Aluesuunnitelma 2016) Kalastuksen ohella itähaaran koski-alue on pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan tärkein koskimelontakohde.

Vanhankaupunginkoskella on hienot näkymät, jotka koostuvat historiallisesta puistomaisemasta, veden läheisyydestä ja museoista. Kosken keväinen kuohunta ja koskinäytökset lisäävät alueen virkistysarvoja. Pato kuohuineen näkyy hyvin myös uudelle sillalle. Myös kalastajat ovat osa näkymää. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018, Helsingin kaupunki, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, haastattelu 17.12.2018)

Alueen nykyiset huikeat, esteettiset ja visuaaliset elämykset syntyvät rakennetusta ympäristöstä, siis luonnon, virtaavan veden, meren ja historiallisten rakennusten suhteesta ja siitä miten luonnonvaroja käytetään. Alueen museot ovat tärkeitä toimijoita, jotka omalta osaltaan houkuttelevat kävijöitä ja käyttäjiä alueelle. Samoin tapahtumakeskus Koskenranta. Mm. järjestettävissä teatteriesityksissä rakennetun ympäristön kaikki elementit ovat käytössä. Kohteen hyvän saavutettavuuden johdosta kävijä pysyy lähietäisyydeltä kokemaan kosken kuohuineen, tiiliarkkitehtuurin ja koko ympäristön. (Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo, haastattelu 3.1.2019)

Vuodesta 2018 alkaen on joen suvantoalueella saanut onkia jokamiehen oikeuden periaatteen mukaan, ei kuitenkaan padolla ja koskella. Avovesiaikaan alueella on onkijoita

16.1.2019

muutamasta henkilöstä aina kymmeneen henkilöihin päivässä. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, ulkoilupalvelut, haastattelu 20.12.2018)

Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala järjestää ilmaiseksi onkikouluja koululais-, seniori-, kuntoutuja- ja erityisryhmille. Osallistujia oli vuonna 2018 lähes 2500 henkilöä. Kysyntää on enemmän kuin pystytään tarjoamaan. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, ulkoilupalvelut, haastattelu 20.12.2018)

Kalastuslupia myydään noin 3500 kappaletta vuodessa. Lupa sisältää viehekalastuksen, kelaonginnan ja 1.9.-31.12. oikeuden kalastaa siikoja lippoamalla. Määrä on vähentynyt hieman lisättyjen rauhoitusaikojen takia, mutta paine kalastukselle on lisääntynyt. Alueelle voidaan myöntää vain 10 lupaa/vuoro, viehekalastukselle parillisina päivinä ja perhokalastukselle parittomina päivinä. Suvantolupaa ei vaadita alle 18-vuotiailta eikä suvantolupien määrää ole rajattu. 1.9.-30.11. koko koski on rauhoitettu. Alue tarjoaa valmiudet myös pilkkimiseen. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, ulkoilupalvelut, haastattelu 20.12.2018)

Kalastuskyselyn perusteella Vantaanjoen vesistö on merkittävä virkistyskalastuskohde, jossa kalastusta harjoittaa monimuotoinen kalastajakunta. Nuorimmat kalastajat olivat kyselyn mukaan 8-vuotiaita ja vanhimmat 74-vuotiaita. Osa kalastajista on vannoutuneita urheilukalastajia ja vastaavasti osa kalastajista hakee ensituntumaa kalastukseen sekä luontokokemukseen. (Haikonen & Paasivirta 2017)

Jonkin verran kalastajien joukossa on myös ulkomaalaisia; sekä matkailijoita että maahanmuuttajia.

Alueella järjestetään myös tapahtumia, esimerkiksi vuosittainen iceBREAK -melonta ja koskipäivä, jolloin kävijöitä on yli 1000 henkilöä. Noin 20 kertaa vuodessa koski varataan vapaa-ajan- tai yritysryhmälle, esim. tyky-päivään. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, ulkoilupalvelut, haastattelu 20.12.2018)

Kalastusinfon, muutaman kalamajan ja nuotiopaikan lisäksi lähialueella ei ole tarjolla palveluja kalastajille. Alueella on ollut joitakin vuosia sitten tarjolla kanootinvuokrausta, mutta se lopetettiin kannattamattomana. Kalastusoppaita on mahdollisuus varata etukäteen. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, ulkoilupalvelut, haastattelu 20.12.2018)

Kalastuskyselyn perusteella merkittävä osa joesta pyydetyistä kaloista vapautetaan pyynnin jälkeen takaisin jokeen. Kirjolohista vapautettiin noin puolet ja taimenista lähes 90 %. Saalista Vanhankaupunginkoskelta saatiin vuonna 2017 noin 1 721 kg. Kuha ja ahven olivat merkittävimmät saalislajit, mutta myös taimenta, siikaa, toutainta ja vimpaa. Vantaanjoen suurimmat taimensaaliit saatiin Vanhankaupunginkoskelta (131 kg). Suurimmaksi ongelmaksi kalastajat kokivat veden sameuden ja kalavesien likaantumisen. (Haikonen & Paasivirta 2017)

Haasteena alueella ovat väärinkalastus sekä öinen salakalastus. Lisäksi alueelle tarvittaisiin nykytilanteessakin jo lisää mm. vessoja, etenkin tapahtumien aikaan. Lajina kalastus on lapsipuolen asemassa muihin kaupungin tarjoamiin liikunta- ja virkistyspalveluihin nähden; kalastaville ei tarjota mm. mukavuuksia. Pukeutumistiloina käytetään auton takakonttia tai puunalustaa kaatosateessa, vessoina bajamajoja tai talonnurkkia. Myöskään esimerkiksi suihkuja ja saunoja alueella ei ole. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, ulkoilupalvelut, haastattelu 20.12.2018)

16.1.2019

Lisäksi haasteiksi nimettiin kalastajien vähäiset parkkipaikat, museon vessojen käyttö sekä pihojen likaaminen kalan rieppeillä. Myös museo kaipaa lisää parkkipaikkoja. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Melonnin suosio on kasvussa ja olisi tärkeää, että melonnan mahdollistavia virtavesiä olisi kaikkialla Suomessa. Vanhankaupunginkoski on melojille tärkeä koko Suomen mitakaavassa, mm. virtaava koskiosa on mielenkiintoinen koskimelojille. Jos tältä osalta louhitaan ja madalletaan vedenkorkeutta, koskimelonta voi muuttua vaarallisemmaksi. Melonnan huomioiminen muutos- ja kunnostustöissä onkin tärkeää. Melonnan kannalta huonosti tehdystä kunnostuksesta saattaa aiheutua myös aineellisia vahinkoja. (Viljanen, A. 2016; Sidosryhmätilaisuuden muistio 9.1.2018: Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry, KOHINA -koskimelonta ry, Helsingin Kanoottiklubi)

2.3.2 Vaikutuksia kalastukseen

Padon purkamisen myötä muodostuisi uusia vaelluskalojen reittejä, jotka tuovat mukanaan myös uusia alueita virkistyskalastukselle. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018)

Padon purkaminen kasvattaisi joen kalakantoja, mikä edelleen lisäisi myös Vanhankaupunginlahden kalastusmahdollisuuksia. Erityisesti tästä mahdollisuudesta hyötyisivät alueen asukkaat ja nuoret kalastajat, joille lähivirkistyspaikkojen merkitys on suuri mm. saavutettavuuden näkökulmasta. Koskikalastuksen lisääntymisen myötä, tulisi kalastusjärjestelyt, jotka ovat keskeinen osa kalakantojen hoidossa ja käytännön kalastuksessa, laatia uudelleen. Kalastusjärjestelyillä pyritään turvaamaan kalakantojen tilaa ja luontaista lisääntymistä sekä edistämään eri kalastajaryhmien viihtyisyyttä ja kalastusharrastusta. Padon purkamistilanteessa mm. kalapaikat tulisi sijoittaa eri paikkoihin länsiuomaan ja yläjuoksulle. On myös ratkaistava, säilytetäänkö koski erityissuojelualueena, vai rauhoitetaanko koskialue kokonaan. Suvantoalueen kalastus säilyisi todennäköisesti saman suuruisena. Myöskään syksyinen pitkä rauhoitusaika ei muuttuisi nykyisestä. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Vanhankaupunginkosken padon purkamista suunniteltaessa on varmistettava, että padon purkaminen ei heikennä laajemmin Vantaanjoen muiden alueiden kalastus- ja virkistysmahdollisuuksia.

Jos kalastusmahdollisuuksien kasvaessa myös kalastajien määrä kasvaa, tarvitaan alueelle lisää palveluvarustusta ja parkkipaikkoja. (Helsingin kaupunki, kulttuuri- ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Kalastus voisi lisääntyä uudella jokikalastuskohdalla. Kalaa ei kuitenkaan kertyisi niin paljon joen alapuolelle, jolloin suvantoalue kalastusalueena jäisi pienemmälle merkitykselle. Tämä on itse kalakannan näkökulmasta hyvä, sillä esim. salakalastuksen oletetaan tällöin vähenevän (Luke, haastattelu 3.1.2019)

2.3.3 Vaikutuksia virkistyskäyttöön

Helsingin tiivistämisen myötä luontokohteiden merkitys kasvaa osana kaupunkilaisten hyvinvointia. Tutkimusten mukaan luonnossa oleskelu ja liikkuminen lisäävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Luonto vaikuttaa myönteisesti myös sitä kautta, että se saa ihmiset liikkumaan ja tarjoaa mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen. Ekosysteemipalvelut ja niiden perustana oleva luonnon monimuotoisuus tulee näkyä suunnittelussa, yrityksissä ja aluetasolla (YM ja SYKE, Tiedote 20.1.2015).

16.1.2019

Padon purkamisen myötä uimarantojen, erityisesti suositun ja palveluvarustukseltaan hyvän Pikkukosken, käyttö vaikeutuisi tai jopa estyisi (Uudenmaan ELY-keskus haastattelu, 20.12.2018). Vedenpinnan laskulla olisi vaikutusta myös melontaan. Jos pato purettaisiin, parantaisi se aktiivisten koskimelojien ja koskimelontaan liittyvien kilpailujen mahdollisuuksia lisääntyvien virtapaikkojen tuoman lisähaasteen myötä. Satunnaisille melojille vaikutus voisi olla kielteinen, sillä reitti saattaisi tulla jopa liian haasteelliseksi. (Uudenmaan ELY-keskus, haastattelu 20.12.2018, Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Jos länsihaara muodostuu padon purkamisen myötä pieneksi puroksi, vaikuttaa se koko kulttuuriympäristökokemukseen. Padon ylittävät kuohut ovat tärkeä kokemisen elementti. Padon purkamisen myötä voimalaitosnäytökset ja keväisen koskikuohunnan katselu eivät olisi enää mahdollisia. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

Alueen virkistyskokemus perustuu pitkälti luonto- ja kulttuuriarvojen yhdistelmään, jonka takia molempien osa-alueiden tasapainon ylläpito on tärkeää jatkossakin. Vanhankaupunginkoski on katseenvangitsijana vaikuttava ja alueen avainnäky - takana näkyvät harmaakivisilta, punatiiliset rakennukset ja padosta alasvirtaava vesi. Jos näkyvä latistuu huomattavasti, poistuu yksi merkittävä elementti matkailu- ja virkistuselämyksestä. Alueella otetaan mm. paljon valokuvia jäiden lähdön aikaan. Jäidenlähdon katselu on myös suuri tapahtuma, erityisesti perheille. (Museovirasto ja Helsingin kaupunginmuseo, haastattelu 3.1.2019)

Alueella on jo nykyisellään paljon virkistyskäyttöä. Alue vaatii kehittämistä, jotta kestävyys pystytään varmistamaan myös lisääntyvän käytön myötä. Mm. parkkipaikkojen puute on ratkaistavia asioita. Myös Vantaanjoen ja Vanhankaupungin-lahden yhdistäminen koskeen on mietittävä merkittävänä osana kaupunkilaisten virkistäytymispaikkokonaisuutta. (Helsingin kaupunki, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, haastattelu 17.12.2018)

2.3.4 Vaikutuksia eri käyttäjäryhmiin

Artova asukasyhdistyksen mukaan padon purkamista voisi kutsua koeasetelmaksi käytettävyyden, kulttuurihistorian sekä luonnon näkökulmasta. Avoimia kysymyksiä ovat mm. nouseeko vesi, peittyvätkö rantaniityt veden alle, kasvaako tulvariski ja miten padon purkaminen vaikuttaa Pikkukosken uimarantaan. Lisää tutkimuksia olisi tarpeen tehdä vaikutusten eri näkökulmista. Padon purkaminen ei herätä asukkaissa yleisesti suuria intohimoja – ja toisaalta alueen asukkailla ja asukasiantuntijoilla ei ole tarpeeksi tietoa arvioida padon purkamisen vaikutuksia. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018)

Asukasyhdistyksen kannat padon purkamiseen vaihtelevat asukkaiden asiantuntemuksen mukaan. Toiset pitävät aluetta historiallisena kokonaistaideteoksena, joka kertoo ajasta, jolloin energiaa tuotettiin. Ymmärtäisimmekö patojen merkityksen ekosysteemin näkökulmasta paremmin, jos sitä ei purettaisi, nousi kysymyksenä keskustelussa esille. Pato on juuri se funktionaalisesti tärkein rakenne, joka on mahdollistanut vesivoiman käytön. Myös runsaan sateen jälkeen koski on upea ja kerää satoja katsojia.

Toiset asukkaat suhtautuivat olemassa olevaan tietoon pohjautuen padon purkamiseen harkitsevasti, jos se olisi välttämätöntä kalakantojen näkökulmasta. Myös osittainen padon purkaminen nähtiin mahdollisena vaihtoehtona.

16.1.2019

Vantaanjoki on tärkeä miljoonalle ihmisille ja sen toinen haara on nyt parhaita perhokalustuspaikkoja. Erityisesti padon purkaminen parantaisi kalastusmahdollisuuksia oman kodin lähellä ja nuoremmille kalastajille. Sähkötuotannollisesti padolla ei ole enää merkitystä. Luonnonsuojelun näkökulmasta osa yhdistyksen jäsenistä pitää purkamista tarpeellisena. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018)

Alueen asukkaat kokevat asuinalueensa maaseutumaisena paikkana, jossa on kaupungin hyödyt. He käyttävät joen rantaa paljon ulkoiluun niin kalastukseen pyöräilyyn, kävelyyn, lenkkeilyyn kuin työmatkaliikuntaan. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018)

Padon purkaminen voisi vaikuttaa Helsingin imagoon ja brändiin kestäväenä, luonnonmukaisten arvojen, puhtaana ja pohjoisena kaupunkina sekä myönteisesti että kielteisesti.

- Padon purkaminen on asia, joka herättää tunteita puolesta ja vastaan. (Artova asukasyhdistys, haastattelu 20.12.2018)
- Joen entisen kosken palauttaminen vaikuttaisi myönteisesti Helsingin imagoon, koska samalla palautettaisiin osa Helsingin historiaa. (Luke, haastattelu 3.1.2019)
- Yksittäisen kohteen ennallistaminen eli vanhan padon purkaminen ei vaikuttane Helsingin imagoon. Jos lahti ruopattaisiin, alueen palveluvarustusta kohotettaisiin ja osana Merellinen Helsinki-strategian toimenpiteitä vesibussiliikenne kauppatorilta alkaisi, olisi näillä toimenpiteillä suurempi positiivinen vaikutus Helsingin imagoon kuin padon purulla. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

2.3.5 Kehitysehdotuksia

Padon purkamistilanteessa nykyistä suurempaan roolin nousevat Vanhankaupunginlahden ja -koskialueen kalastusjärjestelyt eli missä ja miten jatkossa kalastetaan. Jos kalat kalastetaan jo suvannossa, vaikutus jää pieneksi. Padon purkamisen hyödyt ja haitat on tutkittava tarkkaan, myös kalastuksen näkökulmasta. (Helsingin kaupunki kulttuuri ja vapaa-aika, haastattelu 18.12.2018)

Jotta alue olisi virkistyskäytön näkökulmasta vetovoimaisempi olisivat mm. seuraavat kehittämistoimenpiteet tarpeellisia:

- Alueen turvallisuuden parantaminen (mm. valaistus, polkujen kunto, joen penkköjen kunto ja asento, laiturit)
- Opastuksen uudelleenjärjestys (esim. padolle ei opastetta)
- Palveluvarustuksen kehittäminen
 - wc:t, vaatteidenvaihtopaikka, säilytyslokerot, suihkut
 - kalastusvälineiden huoltopaikka, fileointipaikka, grillauskatos
- Uusien elämyspalveluja ja kahvilapalveluja tarjoavien yrittäjien houkuttelu alueelle
- Tapahtumainfran kehittäminen mm. sähkö, pistorasiat, valaistus
- Perheiden tarpeita palvelevat toimet
- Kalastukseen ja koskimelontaan liittyvät kurssit

2.4 Vaikutuksia matkailuun ja elinkeinoihin

2.4.1 Näkökulmia nykytilanteeseen

Helsingissä kirjattiin vuonna 2017 lähes 4,2 miljoonaa yöpymistä, joista hieman enemmän kuin puolet ulkomaisille matkailijoille. Kasvua edellisestä vuodesta oli lähes 17 %. Vuosi 2018 näyttää myös vilkkaalta matkailun kannalta, vaikka samanlaista kasvua ei olekaan odotettavissa. Lisäksi suomalaiset tekivät noin 1,5 miljoonaa

16.1.2019

matkaa Helsinkiin yöpyen ilmaismajoituksessa esim. sukulaisten luona. (Tilastokeskus 2017) Lisäksi kaupungissa käy paljon päivämatkalaisia, kuten risteilymatkustajia, esimerkiksi ulkomaisista saapumisista arviolta 31 % (Visit Finlandin matkailijatutkimus 2017). Helsingin matkailun vetovoimatekijöitä ovat luonnonläheisyys yhdistettynä kiinnostavaan kaupunkikulttuuriin ja tapahtumatarjontaan. Visit Finlandin matkailijatutkimuksen (2017) mukaan pääkaupunkiseudulla vierailevista ulkomaisista matkailijoista 48 % käy kulttuurikohteissa, kuten historiallisissa rakennuksissa ja museoissa, 20 % käveli ja retkeili luonnossa ja 18 % koki muita kesäisiä ulkoilma-aktiiviteetteja.

Vanhankaupunginkosken alueen matkailusta ja matkailuvaikutuksista ei ole olemassa tutkittua tietoa. (Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja tilastot 10.12.2018). Museotilastojen ja haastattelujen perusteella voi todeta, että alueella käy ”jonkin verran” matkailijoita.

Vanhankaupunginkosken alue muodostaa matkailijan kannalta potentiaalisesti hyvin mielenkiintoisen luontoon ja kulttuurihistoriaan perustuvan kokonaisuuden, joka on helposti saavutettavissa julkisilla liikennevälineillä. Alue kytkeytyy sekä virkistyskäyttäjän että matkailijan kannalta luontevasti Lammassaareen ja Arabianrantaan. Helsingin kaupungin tavoitteena on, että matkailu levittäytyisi ydinkeskustasta laajemmallekin alueelle, tukien näin myös kestävä matkailun näkökulmia. Alueella olisi laajempaakin potentiaalia, ja se voisi kehittyessään muodostua mielenkiintoiseksi kohteeksi matkailun näkökulmasta. (Helsingin kaupunki, matkailu, haastattelu 14.12.2018)

Kansainvälisen matkailijan näkökulmasta esimerkiksi järjestettävät koskimelontakilpailut eivät ole merkittäviä. Sen sijaan kalastus matkailutuotteena kaupunkilomalla on erikoisuus, jonka voisi tuotteistaa myös perheille sopivaksi. Jopa risteilyvieraat, jotka viiptyvät Helsingissä vain yhden päivän, voisivat ottaa alueen uudeksi käyntikohteekseen, jolloin lyhyessä ajassa pääsisi tutustumaan kaupungin historiaan, kokemaan luontoelämyksen ja yhdistämään suomalaisen designin ja tuliaisostokset Arabiakeskuksessa. (Helsingin kaupunki, matkailu, haastattelu 14.12.2018) Alueella on yhdyspinta myös Merellinen Helsinki –strategiaan. Alue sopisi hyvin kytkettäväksi vesireittiyhteydellä ydinkeskustaan.

Alueelle on helppo pyöräillä rantoja pitkin, myös teemoitettujen pyöräreittien avulla sekä järjestettyjen opastettujen pyöräretkien mukana. Esimerkkinä <https://www.hap-pyebikers.com/ebiketours/helsinki-nature/>

Aluetta markkinoidaan myös Helsingin kaupungin myhelsinki.fi-palvelussa kulttuurihistoriallisesti ja luontoarvoiltaan ainutlaatuisena paikkana. <https://www.my-helsinki.fi/fi/näe-ja-koe-naapurustot/arabianranta-vanhankaupunginkoski-ja-viikki/vanhankaupunginkoski-ja-viikki>

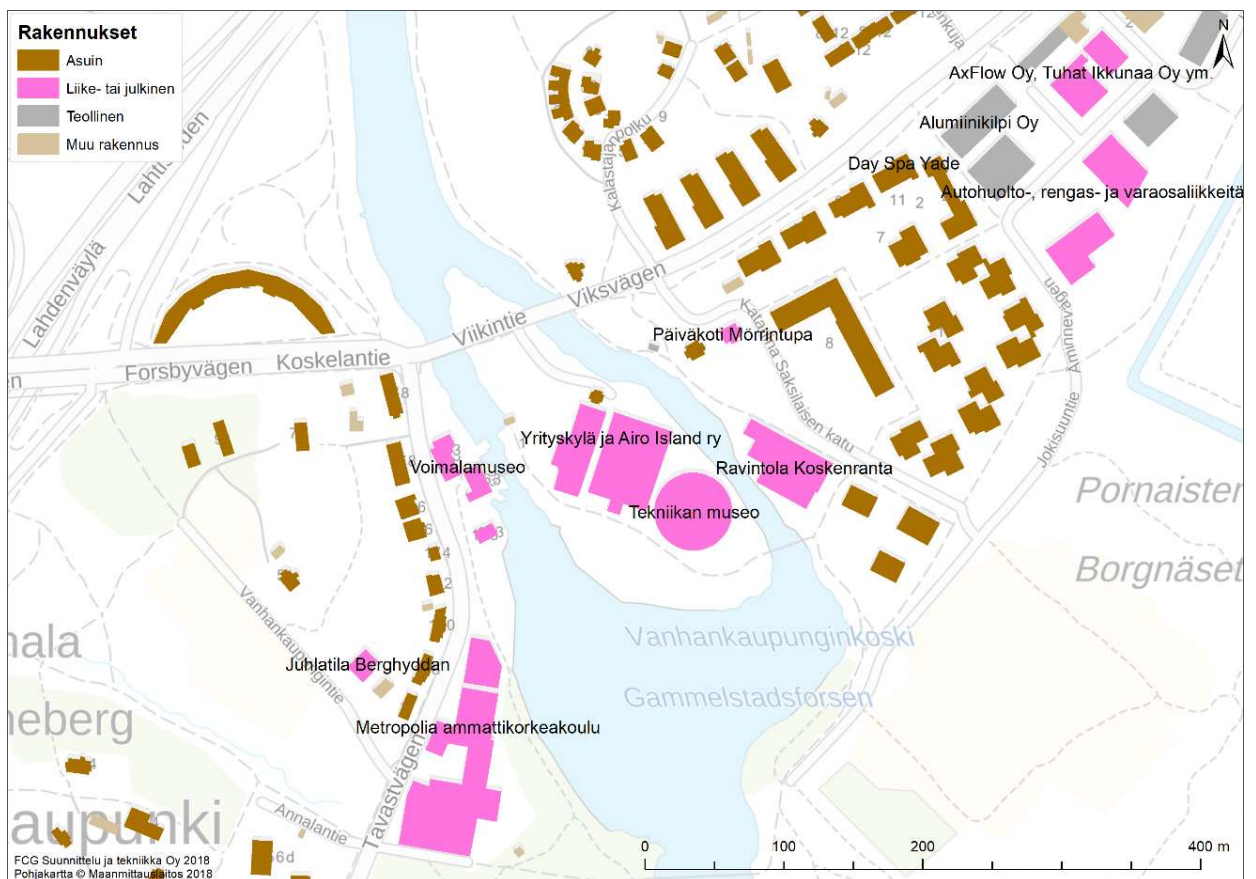
Matkailijoita tukevia palveluja ei alueella juuri ole (kuva 1). Lähimmät kaupalliset palvelut sijaitsevat Arabianrannassa. Tapahtumakeskus Koskenranta on Helsingin Vanhankaupunginkosken rannalla sijaitseva ravintola-, kokous- ja tapahtumakeskus, joka toimii vuonna 1946 valmistuneessa entisessä Imatran Voiman Vesivirtauslaboratoriossa.

Kuninkaankartanonsaaressa sijainneessa vuonna 1914 rakennetussa puurakennuksessa (mm. vesilaitoksen laboratoriona toimineen rakennuksen tiloissa) toiminut tilausravintola Helsingin tuhoutui täydellisesti palossa vuonna 2011, eikä uutta ole rakennettu tilalle.

16.1.2019

Alueella sijaitsee Helsingin, Vantaan ja Taloudellisen tiedotustoimiston TAT:n Yrityskylä, joka on koululaisten oma yhteiskunta, pienoiskaupunki, jossa oppilas työskentelee omassa ammatissaan saaden palkkaa tekemästään työstä. Mm. Tekniikan museo on yrityskylän kumppani. Samassa rakennuksessa toimii myös AiroIsland ry innovaatiohub, joka ylläpitää robotiikka- ja keinoälyalan showroomia ja oppimisympäristöä sekä toimii alan hankkeiden alustana ja käynnistäjänä. Yhdistys järjestää tapahtumia, joissa vierailee noin 2 500 kävijää vuosittain.

Kuva 1: Vanhankaupunginkosken lähialueella sijaitsevat yritykset ja palveluntarjoajat

2.4.2 Vaikutuksia matkailuun

Padon purkamisella saattaa olla hieman matkailijan luontokokemusta parantavia vaikutuksia ja samalla sen arvioidaan vähentävän hieman kulttuurihistoriallisen alueen imagoa. Alueen palvelutarjonnan ja varustuksen kehittämällä on enemmän vaikutusta matkailun kehittämismahdollisuuteen kuin itse padon purkamisella. Uusina kohderyhminä voisivat olla risteilymatkailijat, useamman päivän Helsingissä viettävät matkailijat, paljon matkustavat ja uutuuskohteita etsivät (Helsingin kaupunki, matkailu, haastattelu 14.12.2018).

Matkailijoiden käyttämissä sosiaalisen median kanavissa, kuten Tripadvisorissa, tehdyn hakukonehaun (Vanhankaupunginkoski, koski, kalastus, Tekniikan museo, Helsingin historia, syntysija) perusteella alue ei ole vielä tunnettu matkailijoiden keskuudessa. Tekniikan museoon sekä Vanhankaupungin kalastusmahdollisuuksiin liittyviä viittauksia löytyi vain muutama.

16.1.2019

Padon purkaminen voi ehkä vaikuttaa jonkin verran Helsingin kokonaisimagoon ja brändiin luonnonmukaisten arvojen puhtaana ja pohjoisena kaupunkina. Sillä ei kuitenkaan ole vaikutusta yksittäisen matkailijan päätökseen.

Matkailulliset näkökulmat eivät kokonaisuudessaan ole ratkaisevia tekijöitä padon purkamiseen liittyvissä päätöksissä. (Helsingin kaupunki, matkailu, haastattelu 14.12.2018)

2.4.3 Vaikutuksia muihin elinkeinoihin

Padon purkaminen voisi mahdollisesti lisätä kalastusoppaiden ja melontapalvelun tarjoajien tarvetta. Alueen palvelutarjonnan ja varustuksen kehittämällä on kuitenkin enemmän vaikutusta elinkeinojen kehittymismahdollisuuteen kuin itse padon purkamisella (Helsingin kaupunki, matkailu, haastattelu 14.12.2018).

Koskella tai lähialueella ei ole kahvilaa, Koskenrannan ravintolan lisäksi. Kahvilapalveluille olisi kuitenkin kysyntää. Tekniikan museossa olisi tilaa kahvilalle, mutta kaupunki ei ole vielä ollut halukas remontoimaan tiloja niin, että kahvila voitaisiin perustaa. Kaupungin vuokralaisena museo tarvitsee kaupungin luvan. Toisella puolella uoma on tyhjillään ollut, rapistuva myllyrakennus, jota kaupunki ei ole myöskään ollut halukas kunnostamaan. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

Alueen kehittämisen näkökulmasta uuden yritystoiminnan synnyttäminen olisi suotavaa. Tämä voisi onnistua verkostoyhteistyöllä. (Tekniikan museo, haastattelu 21.12.2018)

2.4.4 Kehitysehdotuksia

Alueen ja lähiympäristön kuten Teurastamon, Kalasataman ja Arabianrannan matkailullinen tuotteistaminen ja markkinointi voisivat luoda kysyntää kahvila- ja ravintolapalveluille, vesibussiliikenteelle sekä melonta- ja ohjelmapalveluyrittäjille.

Palvelujen ja toimintojen kehittäminen koettiin hyväksi ratkaisuksi alueen matkailu- ja virkistyskäytön lisäämiseksi. Hyvällä suunnittelulla voidaan ottaa huomioon nämäkin tarpeet vaikuttamatta kulttuurimaisemaan ja arvoihin. (Museovirasto ja Helsingin kaupungin museo 3.1.2019)

Jos esim. vanhaa myllyrakennusta käytettäisiin kahvilatarkoitukseen, tulee käyttötarkoitus sovitaa sen kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja ominaispiirteisiin. Pienimuotoista kahvilatoimintaa olisi varmaankin mahdollista rakennukseen järjestää. (Helsingin kaupungin museo, 3.1.2019)

16.1.2019

3 Arviointi

Arvioinnissa on tarkasteltu padon purkamisen vaikutuksia kulttuuriympäristön, luonnon ja kalakannan sekä matkailu- ja virkistyskäytön näkökulmasta huomioiden alueen eri käyttäjäryhmät. Hankkeen eri osa-alueiden kustannuksiin ja kannattavuuteen on otettu kantaa laadullisesti.

Arvioinnissa on hyödynnetty vaikutusketju -ajattelua, sekä ekosysteemipalvelu-näkökulmaa, joka mm. kirkastaa alueen maisemaan ja luontoon perustuvat vetovoimatekijät ja jäsentää maiseman ja luonnon tarjoamat mahdollisuudet - kehitettävät toiminnot, toimijat ja hyödyt.

3.1 Päätulokset

Vanhankaupunginkoski on ainutlaatuinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät Helsingin kaupungin historia ja Suomen teollinen historia, luonto sekä nykyaika, kuten kehittyvät kaupunginosat. Alueella on jopa satoja tuhansia kävijöitä vuosittain, mm. Tekniikan museossa reilut 40 000 kävijää, Koski-päivänä 1 000, muissa tapahtumissa satoja, tapahtumakeskus Koskenrannassa tuhansia kävijöitä, onkikouluissa 2 500 koululais-, seniori-, kuntoutuja- ja erityisryhmäläistä, kalastuslupalaisia noin 3 500 sekä muita tuhansia ulkoilijoita ja työmatkalaisia.

Vanhankaupungin alue sisältyy Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointiin ja näin ollen sillä on valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön status ja keskeinen merkitys Helsingin kaupungin historiassa. Vantaanjokilaakson maisema-alue on arvioitu myös maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi.

Voimassa olevissa asemakaavoissa suojelumerkinnot koskevat Vanhankaupungin-kosken patoa, Kuninkaankartanonsaarta, Viikintien läntistä ja itäistä siltaa sekä Kuninkaankartanonsaaren rakennuksia ja ravintola, kokous- ja tapahtumakeskus Koskenrantaa. Pato on merkitty s-3 -suojelumerkinnällä.

Oikeusvaikutteisen yleiskaavan 2016 mukaan Vanhankaupunginkosken aluetta kehitetään merkittävänä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueena, joka kytkeytyy seudulliseen viherverkostoon ja merelliseen virkistysvyöhykkeeseen. Suunnittelussa tulee turvata kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen ja valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriympäristöt.

Vantaanjoen uoma kokonaisuudessaan kuuluu Natura 2000-verkostoon joessa esiintyvien vollejojokisimpukoiden ja saukon elinympäristönä.

Vedenlaadun paraneminen, jokikunnostukset ja kalaistutukset ovat edesauttaneet etenkin vaelluskalakantojen tilan elpymistä. Nykytila täyttää tarpeet esimerkiksi vesienhoidon näkökulmasta. Kalakanta on hyvän kokoinen, eikä uusia istutuksia tällä hetkellä ole tarpeen tehdä.

3.1.1 Padon purkamisen myönteisiä vaikutuksia

Osa vaelluskaloista, kuten meritaimen ja lohi, kulkee jo nyt Vantaanjokeen Vanhankaupunginkosken itähaaraa pitkin eli ne ovat länsihaaran voimakkaasta virtauksesta huoli-

16.1.2019

matta löytäneet reitin. Nousun aiheuttama fyysinen rasitus kuitenkin vaikuttaa lisääntymiseen. Ajoittain nousua yrittävät kalat harhautuvat länsihaaraan eivätkä välttämättä löydä itäistä haaraa, koska virtaus länsihaarassa on voimakkaampi. Tarkkoja lukuja harhautumisesta ei ole olemassa.

Padon purkamisen myötä mahdollistettaisiin koskella parempi luonnonkierto ja se toisi esille luontaiset koskialueet. Tämä loisi uusia mahdollisuuksia vaelluskalojen lisääntymis- ja oleskelualueiksi, lisää elinaluetta ja uusia reittejä sekä parantaisi virkistyskalastusmahdollisuuksia.

Padon purkamisen myötä arvioidaan kaikkien kalalajien poikasmäärien nousevan. Vantaanjoen suulla kuteva uhanalainen vaellussiika olisi todennäköisesti kotiutettavissa jokeen, jos se pystyisi nousemaan. Lisätutkimuksia kuitenkin tarvitaan siitä, minkälainen muutos padon purkaminen tulisi olemaan kokonaisuudessaan kalakannoille, mm. vaellussiian käyttäytymiseen ja poikasten syntymismääriin.

Padon purkamisen myötä muodostuisi uusia vaelluskalojen reittejä, jotka tuovat mukanaan myös uusia alueita virkistyskalastukselle. Erityisesti tästä mahdollisuudesta hyötyisivät alueen asukkaat ja nuoret kalastajat, joille lähivirkistyspaikkojen merkitys on suuri mm. saavutettavuuden näkökulmasta. Kalastus voisi lisääntyä uudella jokikalastuskohdalla. Kalaa ei kuitenkaan kertyisi niin paljon joen alapuolelle, jolloin suvannon alue kalastusalueena jäisi pienemmälle merkitykselle.

Koskikalastuksen lisääntymisen myötä tulisi kalastusjärjestelyt, jotka ovat keskeinen osa kalakantojen hoidossa ja käytännön kalastuksessa, laatia uudelleen. Kalastusjärjestelyillä pyritään turvaamaan kalakantojen tilaa ja luontaista lisääntymistä sekä parantamaan eri kalastajaryhmien viihtyvyyttä ja olosuhteita.

Helsingin tiivistämisen myötä luontokohteiden merkitys kasvaa osana kaupunkilaisten hyvinvointia. Ekosysteemipalvelut ja niiden perustana oleva luonnon monimuotoisuus tulee näkyä suunnittelussa, yrityksissä ja aluetasolla.

Jos pato purettaisiin, parantaisi se, koskiratkaisusta riippuen, aktiivisten koskimelojien ja koskimelontaan liittyvien kilpailujen mahdollisuuksia lisääntyvien virtapaikkojen tuoman lisähaasteen myötä.

Padon purkaminen voi vedenpinnan laskun takia vähentää tulvariskiä.

Padon purkaminen ja kosken luonnonmukaistaminen olisi luonnonsuojelun näkökulmasta pääosin myönteinen asia, sillä pitkällä aikavälillä alueella olevat elinympäristöt muuttuisivat monien eliölajien kannalta positiiviseen suuntaan (mm. vaelluskalojen liikkuminen sekä koskialueista hyötyvät lajit kuten saukko, koskikara ja hyönteislajisto). Myös vuollejokisimpukan osalta lajin isäntäkalojen (mm. ahven- ja särkikalat) vapaa liikkuminen vaikuttaisi positiivisesti vuollejokisimpukan leviämismahdollisuuksiin ja liikkumiseen jokialueella.

3.1.2 Padon purkamisen kielteisiä vaikutuksia

Padon purkamisella voi olla merkittäviä heikentäviä vaikutuksia niihin Vantaanjoessa ja Vanhankaupunginlahdessa oleviin luonnonarvoihin, joiden vuoksi ne on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Siksi purkuhankkeen eteenpäin vieminen edellyttäisi luonnonsuojelulain 65§:n mukaisen Natura-arvioinnin laatimista. Padon purkaminen voi paikoin heikentää mm. joessa elävän vuollejokisimpukan elinympäristöjä, sillä laji ei viihdy nopeasti virtaavilla vesialueilla. Lisäksi purkamisaikana aiheutuu lyhytaikaisia vaikutuksia,

16.1.2019

koska töiden seurauksena liikkeelle lähtevät ja veden mukana kulkeutuvat kiintoaineshiukkaset ja mahdolliset epäpuhtaudet saattavat vaurioittaa sekä kalojen että vuolejokisimpukan hengityselimiä. Lisäksi irtautuva kiintoainehiukkanen aiheuttaa elinympäristöjen liettymistä. Haitallisia vaikutuksia voi aiheutua myös itähaaran elinympäristöihin, mikäli vedenpinta alueella laskee. Padon purkamisen pitkäaikaiset vaikutukset alueen luontoarvoille eivät tule heti näkyviin. Purkamisen lyhyt- ja pitkäaikaiset vaikutukset sekä mahdolliset lievennystoimet tulee perusteellisesti selvittää.

Padon purkaminen vaikuttaa Vantaanjoen alaosalla sekä virtaamaolosuhteisiin että veden korkeuksiin. Vedenpinta laskee ja supistaa avointa vesialuetta ja vesimaisemaa. Mm. itähaara saattaisi vastaavasti kuivua kokonaan muina kuin tulva-aikoina, jos itähaaran yläosaa ei myös samanaikaisesti syvennettäisi.

Padon purkamisen toteutustavasta ja vedenpinnan muutoksista riippuen muutoksella voi olla huomattava vaikutus Vantaanjoen käytettävyyteen ja luonteeseen. Vantaanjoen rantojen geotekninen vakavuus on todennäköisesti monin paikoin heikko. Veden alta paljastuvat rantaluiskat saattaisivat pensoittua nopeasti ja se edellyttäisi nykyistä enemmän maisemanhoidon toimenpiteitä.

Joen ennallistaminen vaatii kunnostustoimenpiteitä myös padon yläpuolella. Alueella on mm. paljon täyttömaata, joka lisää ennallistamisen kustannuksia.

Vanhankaupunginkosken ympäristössä on jo nykyisellään paljon virkistyskäyttöä. Alue vaatii kehittämistä, jotta kestävyys pystytään varmistamaan myös lisääntyvän käytön myötä.

Padon purkamisen myötä uimarantojen, erityisesti suositun ja palveluvarustukseltaan hyvän Pikkukosken, käyttö saattaisi ratkaisusta riippuen vaikeutua tai jopa estyä.

Kosken ennallistaminen tiettyyn aikakauteen on ristiriitainen tavoite, koska joen yläjuoksu on rakennettu ja alueelta löytyy useita aikakausia.

Ellei purkamista määritellä vesien tilaa parantavaksi toimenpiteeksi, hankkeen hyväksyminen voisi edellyttää poikkeuslupan hankkimista vesilupa-alueen ympäristöoikeudellisen selvityksen mukaan.

Jos pato päätetään purkaa, tarvitaan eri purkamisvaihtoehtojen välillä riittävät taustaselvitykset ja suunnitelmat tarkemman vertailun laatimisen tueksi. Niissä tulisi tarkastella entistä tarkemmin mm. vaikutuksia Vantaanjoen vedenkorkeuksiin erityisesti kuivina kausina ja tulva-aikoina, maisemaan, sedimenttien valumaan, rantojen vakavuuteen, mahdollisiin siltojen vahvistamistoimenpiteisiin sekä kalastoon ja muuhun lajistoon (mm. vuolejokisimpukka).

Kulttuuriperinnön suojelun kannalta pidetään mahdottomana tehdä suuria muutoksia Vanhankaupunginkosken alueen nykytilanteeseen. Koska alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, olisi padon purkaminen kokonaan tai osittain merkittävä muutos ja uhanalaistaisi RKY-alueen erityiset arvot. Jos purkamisesta tehdään päätös, Museovirasto aikoo käyttää käytössään olevat keinot toimenpiteiden estämiseksi.

Padon purkamisella olisi kielteinen vaikutus mm. seuraaviin kulttuurisiin ja historiallisiin arvoihin:

- Historiallisilla rakennuksilla ja rakenteilla on kulttuuriympäristönä arvo sinällään, mitä nyky maailmassa pitää kunnioittaa. Vanhankaupunginkoski edustaa aikaa ennen Suomen teollistumista. Saarella on eheä laitospöytä, jollaista ei ole säilynyt muualla Euroopassa.

16.1.2019

- Vanhankaupunginkoski on ainutlaatuinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät Helsingin kaupungin historia ja Suomen teollinen historia, luonto sekä nykyaika, kuten ympäristön kehittyvät kaupunginosat.
- Kokonaisuus edustaa jatkuvuutta ja padon purkamisen myötä häviäisi osa Suomen ja erityisesti Helsingin syntyhistoriasta ja tarinasta.
- Ilman patoa kokonaisuudesta puuttuisi se funktionaalinen osa, joka on ollut välttämätön tekijä koskivoiman hyödyntämisessä vesilaitoksen aikana ja jonka avulla rakennusten sijainti kosken rannalla voidaan ymmärtää.
- Helsingin kaupungin tiivistämisspaine ja voimakas kasvu nostavat säilyneiden kulttuuriympäristöjen arvoa, sillä niiden kautta myös uudet helsinkiläiset pääsevät tutustumaan kaupungin historiaan.

Tekniikan museo ja Voimalaitosmuseo muodostavat kulttuurihistoriallisesti merkittävän kokonaisuuden, joka heikkenee, jos pato puretaan. Padon purkaminen vähentäisi tai jopa poistaisi juuri vesivoiman ympärille syntyneen alueen kulttuurihistoriallisen arvon. Tekniikan museon kävijät jättävät paikallistalouteen noin 1,3 miljoonaa euroa vuodessa. Jos Tekniikan museon säätiön hallitus päätyisi ratkaisuun, että Helsinki ei ole oikea paikka Tekniikan museolle padon purkutilanteessa, jäisivät paikallistalousvaikutukset ja muut yhteiskunnalliset tärkeät tavoitteet toteutumatta.

Padon poistamisen jälkeen alueelle rakennettaisiin todennäköisesti uusia rakenteita, jotka eivät mahdollisesti sopisi nykytilanteeseen ja joita olisi ehkä vaikea sovittaa kulttuuriarvojen kanssa.

Helsingin kaupungin eri toimijat ovat panostaneet alueeseen siten, että rakennuksia on pystytty pitämään käytössä. Kaupunki on investoinut myös mm. ympäristön- ja maisemanhoitoon, saavutettavuuteen, siltoihin, kalastuspaikkoihin, virkistysreitteihin ja museoihin mm. tehden 1950-luvun lopussa aloitteen Tekniikan museon perustamiseksi juuri tälle paikalle ja panostamalla sen toimintaan myös vuosittaisella toiminta-avustuksella.

Koskikalastuksen lisääntymisen myötä tulisi kalastusjärjestelyt, jotka ovat keskeinen osa kalakantojen hoidossa ja käytännön kalastuksessa, laatia uudelleen. Tärkeintä on "villin" eli luvattoman kalastuksen estäminen, kalojen turhan vahingoittumisen estäminen, saniteettitilojen järjestäminen, alueen viherympäristön liiallisen kulumisen torjunta sekä pysäköintijärjestelyt.

Padon purkamisen myötä uimarantojen, erityisesti suosittujen ja palveluvarustukseltaan hyvän Pikkukosken, käyttö saattaisi vaikeutua tai jopa estyä. Vedenpinnan laskulla olisi vaikutusta myös melontaan. Satunnaisille melojille vaikutus voisi olla kielteinen, sillä uudesta reitistä saattaisi muodostua jopa liian haasteellinen. Padon purkamisen myötä voimalaitosnäytökset eivät olisi enää mahdollisia ja keväisen koskikuohunnan ja jäiden lähdon katselu olisi huomattavasti nykyistä vaatimattomampi kokemus.

Matkailulliset näkökulmat eivät ole ratkaisevia padon purkamiseen liittyvissä päätöksissä. Padon purkaminen voisi vaikuttaa Helsingin imagoon ja brändiin kestävästi, puhtaana ja luontoa arvostavana pohjoisena kaupunkina sekä myönteisesti että kielteisesti. Yhtäältä "luonnontilaan palautettu" eli käytännössä uudelleen luonnonmukaisempaan rakennettu koski saattaisi olla Helsingin imagon kannalta kiinnostava kohde. Toisaalta yksittäisen kohteen ennallistaminen eli vanhan padon purkamisen vaikutus yleensäkin Helsingin imagoon on pieni ja mahdollisesti ristiriitainen.

16.1.2019

Alueen virkistyskokemus perustuu pitkälti luonto- ja kulttuuriarvojen yhdistelmään, joten molempien osa-alueiden tasapainon ylläpito on tärkeää jatkossakin. Jotta alue olisi sekä virkistyskäytön että matkailun näkökulmaista vetovoimaisempi ja kestävämpi olisi suositeltavaa käynnistää kehittämistoimenpiteitä liittyen turvallisuuteen, opastukseen, palveluvarustukseen, vesireitteihin ja julkisten ja yksityisten palvelujen kehittämiseen. Näillä toimenpiteillä arvioidaan olevan enemmän vaikutusta alueen kehittymismahdollisuuteen ja Helsingin imagoon kuin itse padon purkamisella. Kehittämistoimet sopisivat myös luontevaksi osaksi käynnissä olevaa Merellinen Helsinki -strategiaa.

3.1.3 Vaikutusketjut

Padon purkamisen vaikutuksia arvioitiin hankkeen aikana koottuun ja analysoituun aineistoon perustuen kulttuuriympäristön, luonnon ja kalakannan sekä matkailu- ja virkistyskäytön näkökulmasta, huomioiden alueen eri käyttäjäryhmät. Tulokset ilmentävät padon purkamisen vaikutuksia arvioituun kohteeseen, siitä saataviin hyötyihin ja siitä aiheutuviin haittavaikutuksiin sekä epävarmuustekijöitä ja lisäselvitystarpeita. Vaikutuksen suuruus on arvioitu eri kokoisella ja värisellä pallolla: punainen kielteiset vaikutukset, vihreä myönteiset vaikutukset ja oranssi epävarmuustekijät ja lisäselvitysten suuruus (taulukot 2-5).

16.1.2019

Taulukko 2: Purkamisen vaikutuksia vesistöön ja kalakantaan

Purkamisen vaikutuksia	Vaikutusketju	Hyödyt	Haitat	Epävarmuustekijät / muuta huomioitavaa
Luontoon ja sen monimuotoisuuteen	<ul style="list-style-type: none"> Joen luonnonmukaistamisen myötä syntyy monimuotoisempia elinympäristöjä. Vedenpinnan lasku tuo esille luontaiset koskialueet Todennäköinen Vantaanjoen sekä Vanhankaupunginlahden lintuveden Natura-alueiden arvojen heikkeneminen, joiden vuoksi alueet on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. 	<ul style="list-style-type: none"> Uusia lisääntymis- ja oleskelualueita vaelluskaloille. Uusia elinympäristöjä monille muille lajeille kuten saukko, koskikara ja monet hyönteislajit. Vuollejokisimpukan isäntäkalojen liikkuminen vapautuu, jolloin myös simpukan leviämisen ja liikkumismahdollisuuden parantuvat. Jokiuoman rakentaminen "luonnonmukaiseksi" lisää ajan oloon luonnon monimuotoisuutta vaikutusalueella. 	<ul style="list-style-type: none"> Lyhytaikaiset haitat; alapuolisten elinympäristöjen liettyminen, sedimenttien haitta-aineet, veden kiintoaine (kalat ja simpukat) Itähaarassa elinympäristöjen mahdollinen kuivuminen ja heikentyminen 	<ul style="list-style-type: none"> Sysäisi käyntiin kompleksisen muutosprosessin, jonka kokonaisvaikutusta hyvin vaikea arvioida. Ennallistamisesta kunnostustoimenpiteitä myös padon yläpuolella Tarkempi suunnittelu Vaikutukset arvioitava LsL:n 65§:n mukaisessa Natura-arvioinnissa
Kalakantaan	<ul style="list-style-type: none"> Heikommin uivien kalalajien nousu ylävirtaan helpottuu. Padon purkamisen myötä arvioidaan kaikkien joessa kutevien kalalajien poikasmäärän nousevan 	<ul style="list-style-type: none"> Parantaa vaelluskalojen elinmahdollisuuksia ja liikkumista, erityisesti uhanalaisen vaellussiian 	<ul style="list-style-type: none"> Purkamisen lyhytaikaiset haitat (veden kiintoaineet ja epäpuhtaudet -> kidesuuriot, kutu-soraikkojen liettyminen) 	<ul style="list-style-type: none"> Määrällistä vaikutusta vaikea arvioida, koska seurantatieto puutteellista. Lisätutkimuksia padon purun kokonaisvaikutuksesta kalakantoihin
Veden virtaamiin	<ul style="list-style-type: none"> Padon purkaminen vaikuttaa sekä Vantaanjoen virtaamaan että veden korkeuksiin. Vedenpinta laskee ja avoin vesialue ja -maisema supistuvat oleellisesti 	<ul style="list-style-type: none"> Vedenpinnan lasku vähentää tulvariskiä 	<ul style="list-style-type: none"> Itähaara saattaisi vastaavasti kuivua kokonaan muina kuin tulva-aikoina 	<ul style="list-style-type: none"> Jatkoselvitystarpeet merkittäviä => kustannuksia yhä vaikea arvioida, sillä uusia selvitystarpeita tulee esiin
Vedenlaatuun	<ul style="list-style-type: none"> Sedimenttien valumat, erityisesti kunnostustöiden aikana sekä jonkin aikaa niiden jälkeen, vaikuttavat veden laatuun 		<ul style="list-style-type: none"> Sedimenttien määrä kasvaneet suvantoalueella 	<ul style="list-style-type: none"> Hankkeen hyväksyminen voi edellyttää poikkeusluvan hankkimista vesilupaun, jos vesientila ei parane
Maaperään	<ul style="list-style-type: none"> Purkamisen toteutustavasta ja vedenpinnan muutoksista riippuen muutoksella voi olla huomattava vaikutus Vantaanjoen käytettävyyteen ja luonteeseen. Vantaanjoen rantojen geotekninen vakavuus on todennäköisesti monin paikoin heikko. 		<ul style="list-style-type: none"> Rantasortumat ja eroosio voivat lisääntyä, siltojen maatuksen kantavuus heikentyä Lisää pensoittuneita alueita ja maisemanhoitokustannuksia 	<ul style="list-style-type: none"> Tarve geoteknisille selvityksille => niiden laajuus ei tiedossa ja johtopäätöksistä riippuu paljon

16.1.2019

Taulukko 3: Purkamisen vaikutuksia kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperintöön

Purkamisen vaikutuksia	Vaikutusketju	Hyödyt	Haitat	Epävarmuustekijät / muuta huomioitavaa
Historiallisiin ja kulttuuri-arvoihin	<ul style="list-style-type: none"> Vanhankaupunginkoski ainutlaatuisena kokonaisuutena, jossa yhdistyvät esihistoriallinen ja teollinen perinne, luonto sekä nykyaika, kuten kehittyvät kaupunginosat, edustaa aikaa ennen Suomen teollisuutta. Padon purun myötä osa alueen museoiden, Helsingin kaupungin tarinasta ja Suomen historiasta katoaa ja alueen autenttisuus sekä sivistyksellinen ja maisemallinen arvo kärsivät. 		<ul style="list-style-type: none"> Alueen kulttuuriperinnön arvo heikkenee. Helsingin kaupungin tiivistämispaiveen ja väestönkasvuun myötä tarvitaan mahdollisuuksia tutustua kaupungin historiaan. ⇒ vähenevät hankkeen myötä 	<ul style="list-style-type: none"> Kulttuuriympäristön suojeluviranomaiset vastustavat hanketta, mm. Museovirasto käyttää käytössään olevat keinot padon purkamisen estämiseksi ⇒ Vaikea ennakoida, kuinka pitkä ja kallis prosessi Purkamisen edellyttämä kaavamuutos mahdollisesti MRL:n vastainen.
Kulttuuriympäristön suojeluun	<ul style="list-style-type: none"> Padon purkaminen kokonaan tai osittain olisi merkittävä muutos rakennettuun kulttuuriympäristöön ja vaarantaisi RKY-alueen erityiset arvot. Helsingin syntysijan tuntumassa merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö tuhoutuisi. 		<ul style="list-style-type: none"> Vaarantaa RKY-alueen erityiset arvot. Museoviranomaiset pitävät muutoksia kulttuuriympäristön suojelun näkökulmasta mahdottomina toteuttaa 	<ul style="list-style-type: none"> Suvantoalueella ja länsihaaran alueella tulee tehdä vedenalaisen kulttuuriperinnön inventointi Tehtävä muutos asemakaavaan ⇒ prosessi pitkä ja lopputulema epävarma
Museo-toimeen	<ul style="list-style-type: none"> Tekniikan museo on perustettu 50 vuotta sitten Helsingin kaupungin toimesta tälle paikalle. Kaupunki on myös panostanut museon toimintaan ja investoinut alueelle. Tekniikan museon säätiö harkitsee padon purkamistilanteessa museon siirtoa toiselle paikkakunnalle. Alueen kokonaisuus kärsisi ja rakennuksia saattaisi jäädä vaille käyttöä. 		<ul style="list-style-type: none"> Museon mahdollinen siirto aiheuttaa vähintään 1,3 milj. euron menetyksen paikallistaloudelle. Museo käyntikohteena ja oppimisympäristönä poistuu ja alueen vireys kärsii. Alueen yllä- ja kunnossapito sekä sosiaalinen kontrolli heikkenee. 	<ul style="list-style-type: none"> Löytyykö museon tilalle toista vastaavaa toimijaa ⇒ Olisiko esim. kaupunginmuseolla mahdollisuus ottaa vastuu alueesta ja sen rakennuksista?

Taulukko 4: Purkamisen vaikutuksia virkistyskäyttöön ja -käyttäjiin

Purkamisen vaikutuksia	Vaikutusketju	Hyödyt	Haitat	Epävarmuustekijät / muuta huomioitavaa
Kalastukseen Vanhan kaupunginkoskella	<ul style="list-style-type: none"> Kalakanta Vanhankaupunginkoskella kasvaa ja monipuolistuu joen yläjuoksulla. Virkistyskalastuksen koskella toivotaan kasvavan ja kehittyvän. Virkistyskalastuksen osalta paineet palvelujen parantamiseksi varsinkin tapahtumien aikana kasvavat. Kosken, jokisuun ja suvannon alueilla kapasiteetti jo täynnä. 	<ul style="list-style-type: none"> Kalakanta koskella kasvaa ja virkistyskalastusmahdollisuudet lisääntyvät. 	<ul style="list-style-type: none"> Alueen palvelujen riittämättömyys 	<ul style="list-style-type: none"> Kalastusjärjestelyt päivitettävä Palvelujen kehittämisen tarve kasvaa
Muuhun virkistyskäyttöön ja eri käyttäjäryhmiin	<ul style="list-style-type: none"> Padon purkamisen myötä suunnitteluratkaisusta riippuen uimarantojen, erityisesti suositun ja palveluvarustukseltaan hyvän Pikkukosken, käyttö vaikeutuisi tai mahdollisesti jopa estyisi. Aktiivimelojille lisääntyvät virtapaikat toisivat lisää toivottua haastetta, satunnaisille melojille reitti voi olla liian haasteellinen, kosken suunnitteluratkaisusta riippuen. Vesivoimailaitoksen "koskinäytökset" eivät olisi enää mahdollisia ja keväinen koskikuohunnan ja jäiden lähdön katselu olisi huomattavasti nykyistä vaatimattomampi kokemus. Talvellakin mahdollisesti avoimena pysyvä koskialue voi olla houkutteleva kohde esimerkiksi valokuvaajille tai lintuharrastajille (talvehtivat lintulajit kuten koskikara voivat viihtyä alueella) 	<ul style="list-style-type: none"> Aktiivimelojalle lisää haastetta. Koskimelontakilpailujen järjestäminen helpottuu. Luonnollisempama maisemana hyvinvointivaikutukset ehkä suurempia 	<ul style="list-style-type: none"> Uimarantojen käyttö vaikeutuu. Perusmelojalle koski liian haastava. Alueen käyttäjäkunta kapenee. Historiallinen kohde vajavaiseksi. Äänimaisema yksipuolistuu 	<ul style="list-style-type: none"> Koska näyttäviä koskia ja vesiputouksia erityisesti Etelä-Suomessa vähän, pato on vaikuttava - korvaisiko "uusi" koski sen elämyksenä? Mahdollisesti uusi koski ei enää soveltuisi koskimelontaan.
Alueen ylläpitoon (siisteys, palvelut) ja sen rahoitukseen	<ul style="list-style-type: none"> Tekniikan museon mahdollisen lähdön myötä häviää alueen (nykyisinkin niukkojen) palvelujen ylläpito. Se olisi järjestettävä jotenkin toisin. 		<ul style="list-style-type: none"> Kalastajien määrän kasvaessa alueen ylläpitokustannukset kasvavat 	<ul style="list-style-type: none"> Mikä toimija ottaa vastatakseen alueen palveluista?

16.1.2019

Taulukko 5: Purkamisen vaikutuksia matkailuun ja elinkeinoihin

Purkamisen vaikutuksia	Vaikutusketju	Hyödyt	Haitat	Epävarmuus-tekijät / muuta huomioitavaa
Matkailuun	<ul style="list-style-type: none"> Alueen tekee <u>matkailullisesti</u> mielenkiintoiseksi sen molempiin tärkeisiin arvoihin – sekä luontoon että kulttuurihistoriaan – perustuva kokonaisuus sekä sijainti keskellä kaupunkirakennetta ja helposti julkisilla liikennevälineillä saavutettavuus. Toisen osa-alueen heikkeneminen vaikuttaa kokonaiselämykseen. 	<ul style="list-style-type: none"> Padon purkaminen ja koskialueen ennallistaminen korostaa koskea kaupunkimaisena luontokohteena kalastus- ja luontomatkeilijoille 	<ul style="list-style-type: none"> Padon purkaminen heikentää alueen historiallista ja kulttuurista omaleimaisuutta ja kiinnostavuutta kulttuurista kiinnostuneille matkailijoille. 	<ul style="list-style-type: none"> Alueen palveluvarustuksen parantamisella suurempi vaikutus matkailun kehittämiseen. Onko kaupunki valmis panostamaan alueen palveluihin? <u>Matkailulliset</u> näkökulmat eivät kokonaisuudessaan ole ratkaisevia tekijöitä padon purkamiseen liittyvissä päätöksissä.
Muihin elinkeinoin ja liiketoiminta-mahdollisuuksiin	<ul style="list-style-type: none"> Virkistyskalastajien ja luonto- sekä valokuvauksen harrastajien käynnit alueella lisääntyvät jolloin palvelujen tarve kasvaa ja mahdollisuudet uudelle yritystoiminnalle lisääntyvät. 	<ul style="list-style-type: none"> Uutta pohjaa paikallisille retkeilyyn liittyville palveluille mm. luonto-, lintu- ja valokuvaus-harrastajien määrän lisääntyessä 	<ul style="list-style-type: none"> Itäpuolen kuivumisen myötä tapahtumakeskus Koskenrannan maisema muuttuu 	<ul style="list-style-type: none"> Alueen palvelutarjonnan kehittämisellä enemmän vaikutusta elinkeinon kehittymismahdollisuuteen

3.2 Jatkosuunnittelussa huomioitavaa

Padon purkamiseen perustuvien vaihtoehtojen eteenpäin vieminen edellyttää useita työläitä selvityksiä. Vanhankaupunginkosken padon purkamisen vaihtoehtotarkastelun ohjelmointi ja kustannusarvio -selvityksessä (Helsingin kaupunki 2016) nousivat esille seuraavat selvitystarpeet:

- Teemakohtaiset selvitystarpeet
 - Luonnonympäristö ja luontoarvot
 - Vesiolosuhteet
 - Geotekniikka, rakenteet ja rakennukset
 - Pilaantuneet maat
 - Maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriympäristö
 - Virkistys ja matkailu (osin toteutuu)
 - Yhteiskunnallinen kannattavuus (osin toteutuu)
- Vaikutusarviointi, luvat, seuranta
 - YVA-tarveharkinta
 - Vaikutustenarviointi, YVA-menettelyn mukainen
 - Asemakaavamuutoksen vaikutusarviointi, YVA-menettelyn vaikutusarviointiin perustuen tai ilman YVA-menettelyä
 - Vesi- ja ympäristönsuojelulain mukaiset lupahakemukset
 - Seuranta

16.1.2019

Tässä selvityksessä tunnistettiin yllä mainittuihin osa-alueisiin liittyviä lisäselvitystarpeita, kuten:

- Teknisen toteutettavuuden arviointi, mm. geotekninen selvitys kustannusarvioinnin
- Vesistömallinnus
- Vedenalaisen kulttuuriperinnön inventoinnin täydentäminen suvanto- ja länsihaaran alueella
- Virtavesivaikutusten arviointi
- Vaellussiikatutkimus
- Vuollejokisimpukoiden esiintymisselvitys koko vaikutusalueella ja simpukoiden siirtämiseen liittyvä selvitys

16.1.2019

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Vantaanjoen ja Vanhankaupunginkosken padon purkaminen ei olisi merkittävä päätös vain Vantaanjoen alueella, vaan päätöksellä tulisi olemaan seurauksia ja vaikutuksia koko Suomessa, sillä keskustelua vaelluskalojen suojelemisesta ja patojen purkamisesta käydään ympäri maata.

Olemassa olevan aineiston ja tässä selvityksessä tehtyjen haastattelujen perusteella on selvää, että padon purkaminen jakaa eri sidosryhmien näkemykset kahtia eikä täydellisen konsensuksen löytyminen ole todennäköistä. Vaikka usean vuoden aikana on toteutettu monia tutkimuksia, ei olemassa olevan tiedon pohjalta pystytä luotettavasti arvioimaan padon purkamisen todellisia vaikutuksia erityisesti luontoon. Tärkeimpiä puutteita ovat edellä mainittujen lisäselvitystarpeiden lisäksi mm. tarkemmat suunnitelmat pohjapatorakenteista ja teknisistä ratkaisuista.

Kokonaisvaltaisen taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden varmistaminen on kasvavan Helsingin tärkeimpiä tavoitteita kaupunkistrategian 2017-2021 mukaan. Vanhankaupunginkosken alue patoineen, kalastus- ja muine virkistysmahdollisuuksineen, teollisuuden ja asutuksen historiaa kantavana miljöönä, tukee nykyisellään jo hyvin tätä tavoitetta. Kuitenkin tehdyistä haastatteluista ja maastokierroksista kävi ilmi, että alueen kehittämiseen olisi syytä panostaa huomattavasti tähänastista enemmän. Esimerkiksi kalastusvalvojen ja Tekniikan museon henkilöstön esittämät palveluiden parantamistarpeet (kuten WC:t ja pukuhuoneet, kahvila, opasteet) olisi syytä huomioida, suunnitella ja toteuttaa (ks. alaluku 2.3.5).

Tulosten perusteella voidaan todeta, että padon purkamisen myönteiset yhteiskunnalliset vaikutukset ovat pienemmät kuin sen säilyttämisen. Haastatteluissa on vahvistunut se näkemys, että vastakkaisistakin näkökulmista tarkasteltuna Vanhankaupunginkoski on kiistämättä huippukohde juuri luonnon ja kulttuurihistorian kohtaamispaikkana. Siellä olisi mahdollista yhdistää sekä historiallisen ympäristön vaaliminen että luonnon ja kalojen hyvinvoinnin näkökohdat huomioiva vaihtoehto. Tällaisessa tilanteessa mielestämme se Museoviraston kanta on perusteltu, että padon purkamiseen ja kosken ennallistamiseen liittyvien arviointien ja suunnitelmien teettämiskustannukset (joista tarkemmin esim. Helsingin kaupunki 2016) ovat suhteettoman suuret. Sen sijaan pienemmillä kustannuksilla pystytään toteuttamaan ainakin kohtuullisen hyvä kompromissiratkaisu eli kosken itähaaran kunnostaminen. Lisäksi tulee huomioida aikaisempien arviointien tulokset ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanta siihen, että padon purkamisen edellyttämä asemakaavan muutos olisi todennäköisesti maankäyttö- ja rakennuslain 54§:n vastainen.

Jos padon purkamisen valmistelua päätetään kuitenkin jatkaa, tulee siihen liittyvä prosessi olemaan pitkä: monet selvitykset, suunnitelmat, valituskierrokset, kaavamuutokset, lainmuutokset, itse suunnittelutyö, purkamistyö, ennallistamistoimet jne. vievät aikaa. Prosessin pituus korreloittuu suoraan myös hankkeen kustannuksiin.

Siten lopputulemana suositeltaisiin, ettei padon purkamiseen ryhdyttäisi, vaan jatketaan vuonna 2018 valmistuneen Vanhankaupunginkosken itähaaran kunnostamisen hankesuunnitelman mukaisesti kohti toteutussuunnittelua, ottaen huomioon jatkosuunnitteluvaiheeseen kuuluvat selvitystarpeet ja vaikutusten arvioinnit.

16.1.2019

Lähteet

- Eri sidosryhmien lausunnot ja kommentit
- Eri viranomaisten muistiot (Museovirasto, Helsingin kaupunginmuseo)
- Osallistilaisuuksien muistiot ym.
- Päätöksentekokoasiakirjat (kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus)

Haikonen, A. ja Paasivirta, L. 2017. Vantaanjoen yhteistarkkailu - Kalasto ja pohjaeläimet 2015 – 2017 Yhteenvetoraportti. Kala- ja vesitutkimus Oy. Toukokuu 2017. Kala- ja vesijulkaisuja nro 239

Helsingin kaupungin rakennusvirasto, 2016. Vanhankaupungin alueen aluesuunnitelma 2016-2025. Koskela, Kumpula, Käpylä, Toukola, Vanhakaupunki.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2015, J.-P. Pääkkönen: Vanhankaupunginkosken länsihaaran pato. PPT-esitys, 9.6.2015.

Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja tilastot –yksikkö, Mustonen, P. 10.12.2018, henkilökohtainen tiedonanto.

Helsingin kaupunki 2016. Vanhankaupunginkosken padon purkamisen vaihtoehtotar- kastelun ohjelmointi ja kustannusarvio, WSP 1.11.2016

Helsingin kaupunki 2018. Vanhankaupunginkosken itähaaran kunnostus. Hankesuunni- telma. WSP 22.2.2018

Kokko, K. et al. 2016. Selvitys Helsingin Vanhankaupunginkosken padon purkamisen oikeudellisista edellytyksistä. Helsinki 9.9.2016.

Museotilasto. Museoviraston Museotilasto.fi –verkkopalvelu. <https://www.museoti- lasto.fi/> Viitattu 12.12.2018.

Museovirasto, RKY Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt: Van- taanjokisuun vesi- ja viemärlaitokset http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4658 viitattu 3.1.2019

Piekkola et al., 2013. Museoiden taloudellinen vaikuttavuus, Vaasan yliopisto, Levon- instituutti.

Salila, J. 2018. Kalatalousveloitteen määrääminen vesitalousluvan haltijalle. Oikeus- ministeriön julkaisu 36/2018.

Senge, P. et al. 2015. The Dawn of System Leadership. Nonprofit Management. Stand- ford Social Innovation Review. Winter 2015.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Suomalaisten matkailu [verkkojulkaisu]. ISSN=1798- 8837. 2017, 2. Kotimaanmatkailu. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 2.1.2019]. Saanti- tapa: http://www.stat.fi/til/smat/2017/smat_2017_2018-03-29_kat_002_fi.html

Tekniikan museon toimintakertomus 2017. http://tekniikanmuseo.fi/wpress/wp-con- tent/uploads/2018/06/TM_toimintakertomus2017_low.pdf

16.1.2019

Tilastotietokanta Rudolf. Majoitustilastot. Tilastokeskus. 2019. <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland>

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2010. Tulvariskien alustava arviointi. 21.

Uudenmaan liitto. 2012. Missä maat ovat mainioimmat. Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Uudenmaan liiton julkaisuja E 114 – 2012.

Vakkari, E. ja Wallin, I. 2017. Helsingin vanhankaupunginkosken itähaaran arkeologinen vedenalaisinventointi. SubZone Oy.

Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys. 2018. <http://www.vhvsy.fi/sivut/Kalasto>, viitattu 31.12.2018.

Viljanen, A. 2016. Virtavesikunnostusten vaikutus melontaan. HAMK. Opinnäytetyö.

Visit Finland Matkailijatutkimus 2017. 2018. Matkailun suuraluekatsaus: Pääkaupunki-seutu. <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2018/09/Matkailun-suuralueet-PÄÄKAUPUNKISEUTU.pdf?dl>

YM ja SYKE Tiedote 20.1.2015. Luonnon ilmaispalvelujen tunnistaminen edistää niiden kestävästä käyttöä ja suojelua.